

DESNIČINI SUSRETI 2017.

SMRT U OPUSU VLADANA DESNICE I EUROPSKOJ KULTURI –
POETIČKI, POVIJESNI I FILOZOFSKI ASPEKTI

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

Međunarodni znanstveni skup
Desničini susreti 2017.

SMRT U OPUSU VLADANA
DESNICE I EUROPSKOJ
KULTURI –
POETIČKI, POVIJESNI I
FILOZOFSKI ASPEKTI
POVODOM 50. OBLJETNICE
SMRTI VLADANA DESNICE

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3
Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova 24
petak, subota i nedjelja, 15., 16. i 17. rujna 2017.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
„Desničini susreti“

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku

Institut za književnost i umetnost, Beograd

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

U organizaciji „Desničinih susreta 2017.“ sudjeluje
Poslijediplomski doktorski studij
Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu

Reprodukcija na naslovnici:

Edo Murtić, gvaš na papiru iz serije „Kadaveri“, 1995.

Autorska prava zadržava obitelj Murtić

Objavljeno ljubaznošću obitelji Murtić na čemu im srdačno zahvaljujemo

DESNIČINI SUSRETI 2017.
SMRT U OPUSU VLADANA DESNICE I
EUROPSKOJ KULTURI –
POETIČKI, POVIJESNI I FILOZOFSKI ASPEKTI
POVODOM 50. OBLJETNICE SMRTI VLADANA DESNICE

PROGRAM RADA /
SAŽECI IZLAGANJA

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase sans-serif font.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb 2017.

Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.)
(Osobna ostavština Vladana Desnice)

VLADAN DESNICA O SMRTI U *PROLJEĆIMA* IVANA GALEBA

„Često mi pada na um Michelangelova riječ iz jednog pisma Vasariju: ‘Non nasce in me pensier che non vi sia dentro scolpita la Morte.’ I riječ onog drugog velikog ludog starca: ‘Kad je čovjek jednom naučio da misli, ma o čemu mislio, on u stvari uvijek misli na svoju vlastitu smrt.’ Svi su filozofi bili takvi! I svi veliki pjesnici, nadodao bih. Smrt je u suštini jedina tema pjesnika. A što im drugo i preostaje, kad već ne mogu biti vječiti ljetopisci života, nego da budu neumorni žreci Smrti?“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 88)

„Smrt. Vječita misao. Drug iz djetinjstva. Nasušna hrana mojih dana i mojih noći. Pritajena klica svijesti u našim zaboravima. Jedino stalno i vječito prisustvo u nama.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 87)

„Ali misao smrti nije dana svima. Ona pripada izabranima.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 89)

„Da, smrt je samo za druge. Ma koje od lica nadnesenih nad ogledalom jezera može da nestane. To će biti bolno, to će biti žalosno, ali, na koncu, to je samo nestanak jedne jedinke, i, ništa više. To je, najzad, i sasvim prirodno. Sve drugo i dalje traje. I, najčešće, sasvim nepomućeno i neporemećeno traje. Ali ako ja zatvorim oči, odjednom nestaje sve.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 58)

„Jest, svijet je prepun uspomena, svijet je preopterećen prošlošću. Čudo kako pod tim teretom još diše. Čudo kako današnjica još uspijeva da proklija kroz naslage umrloga.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 360)

„Želio bih umrijeti u sunčanom danu. Klicu te male tajne želje nosim u sebi od djetinjstva. Što me kod smrti najviše plaši, to je predstava mraka s kojom je ona skopčana.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 85)

„Želio bih umrijeti izvaljen nauznak na dobroj, vrućoj zemlji, sav u suncu i jasu, umrijeti u jedrini dana, u sat uzavrelih zrikavaca. U sat kad sanjivo šute povijena žita i nijemo bujaju oteščani grozdovi, u sat vrele popodnevnog tišine. Plaši me smrt u predvečerje, smrt u jesen, smrt iza kosih zavjesa kiše.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 85)

„(...) Dirnula me reakcija mog razreda na vijest o smrti Vašeg oca. To su osamnaestogodišnjaci, kritizirani zbog površnosti i ne uvijek dobrog ukusa – a taj dan su bili svi potišteni, ozbiljni, citirali su se cijeli odlomci iz ‘Proljeća Ivana Galeba’, koja im je, kažu, najdraža knjiga – vidjelo se koliko su ga volili i poštovali.“

Profesorica Smilja Giunio – obitelji Desnica, Split, 6. travnja 1967.

Sa sprovoda Vladana Desnice, snimio Brkan, 7. 3. 1967.

„To je bilo davno, pa se ne sjećam svega najbolje... ali ovoga se sjećam sigurno: pogreb su vodili monasi iz manastira Krka i vrlo vjerojatno, ali to treba provjeriti, iz manastira Krupa. Ukupno ih je bilo dvadesetak. Vjerski oproštaj bio je pred samim ulazom u Kulu u dupkom punoj avliji. Zatim se išlo k Matavuljevom spomeniku, pred osnovnu školu ‘Simo Matavulj’, gdje je govorio jedan učenik, ali se ne sjećam koji. Iz moje benkovačke gimnazije je došlo nekoliko autobusa punih učenika.

Grob je u samoj crkvi pripremalo više ljudi, a vodio ih je tada poznati klesar iz Islama Grčkog Obrad Kužet. Grobna ploča u crkvi je bila od klesanog kamena, pa ju je zato Kužet otvorio. Tada su pronađeni i posmrtni ostatci predaka.

Na samom ispraćaju govorio je Obrad Kužet u ime svih seljana, po sjećanju ovako:

‘Eeee ode ti nami, dragi Gospodaru!’ (sve muške potomke Desni-

ca smo oslovljavali, čak i mladog Uroša sa ‘gospodaru’, mlade žene sa ‘gospoj’ce’ a starije, mamu, suprugu, sa ‘gospodarice’).

‘Aaaa imao si se zašto i roditi, kad te je došlo po posljednji put pozdraviti toliko svijeta...

Aaaa ja se i nisam imao zašto ni roditi, ko u me vala... Neka ti je laka crna zemlja moj Gospodaru!’“

Mirko Dragičević (Islam Grčki, 1950.),
umirovljenik iz Novog mesta (Slovenija),
sjećajući se Desničina pogreba, kazuje u srpnju 2017.

„Trebam mrziti smrt. Trebam pobijati smrt, bez predaha, svim sredstvima, na svakom koraku. Trebam mobilizovati sve ljudske snage na tu mržnju protiv smrti. Jer u životu kao da se i ne radi drugo nego samo umire.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 88)

„Smrt je ono što stvarima daje posvetu. Ona im pridaje znamen realnosti, ozbiljnost odistinskog. Ona svakoj stvari daje njeno dostojanstvo pred licem života. Ima ništavnih, beznačajnih života. Beznačajnih smrti nema.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 88)

„Jedino smrt je realna.

Ona je jedino što nam se u životu *stvarno* događa.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 88)

„Jer, za smrt treba fantazije. Stvaralačke fantazije. I smrt je naš stvaralački akt. Naš najviši stvaralački akt.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 89)

„Smrt je tačno našeg stasa i uzrasta: što je veći čovjek, veća je i smrt u njemu.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 89)

„Svi naši naponi, sva naša djela samo su vidovi borbe protiv smrti, samo ljudi pokušaju obmane, očajna nastojanja da se ona zavara, zaniječe, prevlada, zaboravi.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 90)

„Gdje nema smrti, nema ni boga. To mu je obilježje i znamen: svi bezumni pokušaji, sve vrele samoobmane snagom kojih čovjek nadrašta i prevladava smrt – sve je to bog.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 94)

„Jedina istina koja ne stari, koja se ne otrcava, koja ne gubi svoju snagu i svoju aktuelnost, to je smrt.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 199)

„Dok sam u neprekidnom kretanju, dok sam u vječitom nemiru, imam iluziju da smrt ne može da stavi ruku na moje rame.“ (*Proljeća Ivana Galeba*, 2005: 200)

(Izbor ulomaka: prof. dr. sc. Sanja Roić i dr. sc. Virna Karlič)

PRIPREMNI ODBOR

dr. Vladan Bajčeta

Institut za književnost i umetnost, Beograd

dr. Stanislava Barać

Institut za književnost i umetnost, Beograd

doc. dr. sc. Suzana Coha

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Cvijović Javorina

III. gimnazija u Zagrebu

doktorandica na Modernoj i suvremenoj hrvatskoj povijesti u europskom i svjetskom kontekstu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Matko Globačnik

doktorand na Modernoj i suvremenoj hrvatskoj povijesti u europskom i svjetskom kontekstu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Branimir Janković

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

dr. Bojan Jović

Institut za književnost i umetnost Beograd, direktor

dr. sc. Virna Karlić

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Zvonko Kovač

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Nikola Petković

Hrvatsko društvo pisaca, predsjednik

prof. dr. sc. Sanja Roić

Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Drago Rokсандić

Odsjek za povijest i Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Mario Strecha

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Filip Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Srđan Tatić

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, generalni sekretar

Supredsjedatelji Pripremnog odbora

dr. Bojan Jović

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Tajnici Pripremnog odbora

dr. Vladan Bajčeta

Matko Globačnik

Voditelj Programa društveno-humanističkih i kulturoloških istraživanja

Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, „Desničini susreti“

prof. dr. sc. Drago Roksandić

RIJEČI UNAPRIJED

Ovogodišnji *Desničini susreti*, posvećeni 50. obljetnici smrti Vladana Desnice, održavaju se u Zagrebu, gdje je i umro, ali i u gradu u kojem je nastao najveći dio njegova, književno sve življeg opusa. Sastavljajući javni poziv za ovaj međunarodni znanstveni skup, Pripremni odbor odlučio je da „igre proljeća i smrti“ budu njegova glavna tema – dakako, kako u opusu Vladana Desnice, tako i u europskoj kulturi. Već su i rasprave o koncepciji skupa bile svojevrsan kritički uvod u ovogodišnje *Desničine susrete* pa je opravdano citirati ključne dijelove:

„U Desničinu opusu, kao i u europskoj kulturi, ‘smrt’ je jedna od ključnih tema, što nesumnjivo opravdava odluku da se izdvoji kao poseban predmet rasprave. Cilj je *Desničinih susreta 2017.* kritički propitati ovu, ključnu egzistencijalnu činjenicu sa stajališta poetičkih, povijesnih i filozofskih tumačenja, antropoloških spoznaja te biomedicinskih pristupa, kako u umjetničkom djelu Vladana Desnice, tako i u europskoj kulturi.

Inter- i transdisciplinarno otvorena suvremena historijska znanost te razni pravci unutar drugih društvenih i humanističkih znanosti istražuju temu smrti kao etnološko-antropološki, kulturni i društveni fenomen, usredotočujući se na povijest smrti, doživljaj smrti, strah od smrti te brojne druge aspekte (npr. poimanje transcendentnog i reprezentacije smrti, pogrebni običaji, prakse tugovanja i sjećanja itd.). Filozofija i teorija književnosti susreću se s književno-umjetničkim diskursom o smrti kao činjenicom koja stoji na granici bitka i nebitka, finalnosti i vječnosti, duhovnog i materijalnog te na procjepu iskustvenog i nadiskustvenog. S druge strane, prirodne znanosti pokušavaju promatrati fenomen smrti u racionalnim okvirima, a s njima korespondiraju različiti pravci u humanističkim i društvenim znanostima. *Desničini susreti 2017.*, koji spajaju temu i motiv smrti u osobnom opusu autora s bogatom europskom tanatološkom tradicijom, jedinstvena su prilika da se opisane spoznaje (inter)disciplinarno usporede i kritički propitaju, bilo da se radi o primijenjenim studijama slučajeva ili širim teorijskim pristupima problematici.“

Desničini susreti 2017. i ove su godine rezultat sada već dugogodišnje suradnje Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije i Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Hrvatskog druš-

tva pisaca i Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“. Realiziraju se i u okviru dvogodišnjeg međudržavnog hrvatsko-srpskog projekta „*Desničini susreti* i hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam“ u suradnji s Institutom za književnost i umetnost iz Beograda. Inovacijski je važna suradnja koja je ove godine ponovo dogovorena s Poslijediplomskim doktorskim studijem Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu. Izborni doktorski kolegij „Povijest smrti“, otvoren svim zainteresiranim doktorandima, realizirat će se njihovim aktivnim sudjelovanjem na marginama ovoga međunarodnog znanstvenog skupa.

Neće biti iznevjerena tradicija *Desničinih susreta* da se svake godine predstavi javnosti zbornik radova sa skupa održanog prethodne godine, pa će se tako i ovom prilikom prezentirati 15. svezak Biblioteke DESNIČINI SUSRETI *Hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam danas. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa Desničini susreti 2016.*

Ukratko, *Desničini susreti*, posvećeni svojoj dugoročnoj inter- i transkulturnoj vokaciji, ulaze uistinu bogatim ovogodišnjim programom u novi ciklus svog razvitka.

Zagreb, 15. srpnja 2017.

Prof. dr. sc. Drago Roksandić

USMENA ZADAR SKA 5 REVIJA

VLADAN DESNICA

in memoriam

cata dujšin - ribar

dr ivan ribar

dr nikola ivanišin

dr kosta milutinović

zvonko festini

UTORAK

21

OŽUJKA

SATI 19 SATI

**Društvene prostorije Pododbora
Matice hrvatske - Zadar
(zgrada „Jurja Dalmatinca“)**

1 9 6 7

Reprodukcija plakata „Usmena Zadarska revija. Vladan Desnica in memoriam“

**Međunarodni znanstveni skup
Desničini susreti 2017.
Smrt u opusu Vladana Desnice i europskoj kulturi
– poetički, povijesni i filozofski aspekti**

PROGRAM RADA

PRVI DAN

Petak, 15. rujna 2017., 9,00 sati

Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova 24

09.00 – 09.30 Otvaranje *Desničinih susreta 2017.*

Prva sjednica

(predsjedavaju: Nikola Petković i Maja Džafić)

09.30 – 09.50: Muhamed Filipović, *Tri Pjesnika i Smrt (Vladan Desnica, Mak Dizdar i Vladimir Popović)*

09.50 – 10.05: Monica Priante, *Dva pogreba Vladana Desnice*

10.05 – 10.20: Marija Mitrović, *Recepcija Vladana Desnice u slovenačkoj književnosti. S posebnim osvrtom na lične kontakte kritičara i pisca*

10.20 – 10.35: Rasprava

Druga sjednica

(predsjedavaju: Bojan Jović i Marijana Jelisavčić)

10.35 – 10.50: Nikola Petković, *Smrt i među-stanje u radovima Juana Rulfa i Dževada Karahasana*

10.50 – 11.05: Marin Biondić, *Aspekti analitičke filozofije smrti u djelu Vladana Desnice*

11.05 – 11.20: Matko Globačnik, *Uloga smrti u njemačkoj filozofiji egzistencije međuratnoga perioda i njena recepcija u misli Stjepana Zimmermanna*

11.20 – 11.35: Rasprava

11.35 – 12.00: Stanka

Treća sjednica

(predsjedavaju: Vladimir Gvozden i Filip Šimetin Šegvić)

12.00 – 12.15: Bojan Đorđević, *Muva na gornjoj usni. Slika procesa umiranja u Desničinoj prozi*

12.15 – 12.30: Bojan Jović, *Tanatologike Vladana Desnice. Igre poetike i smrti*

12.30 – 12.45: Zvonko Kovač, *Prikazivanja umiranja i smrti (eshatološka, ekološka i interkulturalna perspektiva)*

12.45 – 13.00: Sanja Roić i Iva Grgić Maroević, *Desnica, prevoditelj i komentator Foscolovih Grobova*

13.00 – 13.20: Rasprava

13.20 – 15.30: Stanka

Četvrta sjednica

(predsjedavaju: Sanja Roić i Virna Karlić)

15.30 – 15.45: Vladimir Gvozden, *Sunce, smrt i apsurd u Proljećima Ivana Galeba Vladana Desnice*

15.45 – 16.00: Vladan Bajčeta, *„Sedefasti odsjev vječnosti“. Tanatološki aspekti književnog stvaralaštva Vladana Desnice*

16.00 – 16.15: Stanislava Barać, *Časopis kao amblem posljednjeg časa. Međusobna uslovljenost motiva smrti i motiva periodične štampe u pripovetkama Vladana Desnice*

16.15 – 16.30: Eva Premk Bogataj, *Smrt kao prostor u književnim tekstovima*

16.30 – 16.45: **Sanja Šakić**, *Male kompozicije smrti*. Olupine na suncu *Vladana Desnice*

16.45 – 17.10: Rasprava

Predstavljanje

18.00 – 19.30: Predstavljanje 15. sveska Biblioteke
DESNIČINI SUSRETI

Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, Preradovićeve 5

Hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam danas. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa Desničini susreti 2016.

(ur. Drago Roksandić), Zagreb 2017.

DRUGI DAN

Subota, 16. rujna 2017., 9,00 sati

Vijećnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3

Peta sjednica

(predsjedavaju: Branimir Janković i Monica Priante)

09.00 – 09.15: **Bruna Kuntić-Makvić**, *Haronova dobra. Antički motivi u tanatičkom repertoaru Vladana Desnice*

09.15 – 09.30: **Branka Migotti**, *Grobni spomenici kao posrednici odnosa rimske antike prema smrti*

09.30 – 09.45: **Mirjana Matijević Sokol**, *Epitafi srednjega vijeka. Knjige života i smrti*

09.45 – 10.00: Rasprava

Šesta sjednica

(predsjedavaju: Mirjana Matijević Sokol i Tomislav Brandolica)

10.00 – 10.15: **Mario Strecha**, *Mirogoj. Simbol modernog hrvatskog građanskog društva i njegove kulture*

10.15 – 10.30: **Ivana Cvijović Javorina**, *Sveučilište na Mirogoju*

10.30 – 10.45: **Nikolina Šimetin Šegvić** i **Filip Šimetin Šegvić**, *Duh moderne. Od kulture življenja do kulture smrti*

10.45 – 11.00: **Vanja Dolenc** i **Marko Lovrić**, *Rat i smrt. Tretman svjetskog rata u umjetnosti i masovnim medijima na hrvatskom prostoru, 1914.–1918.*

11.00 – 11.20: Rasprava

11.20 – 11.40: Stanka

Sedma sjednica

(predsjedavaju: Mario Strecha i Ivana Cvijović Javorina)

11.40 – 11.55: **Nikola Anušić**, *Kad smrt poždere smrt. Uloga epidemija u mijenama mortalitetnih obrazaca*

11.55 – 12.10: **Snježana Banović**, *Hrvatsko državno kazalište u Zagrebu 1941. Dani smrti, straha i poniženja*

12.10 – 12.25: **Drago Roksandić**, *Umrijeti u Zagrebu 1941. – 1945.*

12.25 – 12.40: **Tomislav Brandolica**, *Smrt u Partiji: prekidi političkih karijera i politički kraj u Savezu komunista Hrvatske 1945. –1989.*

12.40 – 13.00: Rasprava

13.00 – 15.00: Stanka

Osma sjednica

(predsjedavaju: Stanislava Barac i Eva Premk Bogataj)

15.00 – 15.15: **Marija Grujić**, *Četiri smrti u delu Borisava Stankovića*

15.15 – 15.30: **Iva Tešić**, *U iščekivanju smrti ili preplitanja života i smrti u Baraci 5 be Miroslava Krleže i Rekonvalescentima Dragiše Vasića*

15.30 – 15.45: **Vladimir Vukomanović Rastegorac**, *Reprezentacije smrti u poeziji za decu i mlade Miroslava Antića*

15.45 – 16.00: **Tin Lemac**, *Zagrobne slike u pjesničkoj knjizi Čad i pozlata Marije Čudine*

16.00 – 16.20: Rasprava

Deveta sjednica

(predsjedavaju: Bojan Đorđević i Matko Globačnik)

16.20 – 16.35: Dina Merdan, *Priče o ratu i smrti. Bosanska književnost od '90-ih do danas*

16.35 – 16.50: Marijana Jelisavčić, *U Zagrobu nešto diše. Tema smrti u pripovedačkim zbornicima Nešto diše u mojoj torti i Zagrob – zbirka hrvatskog horora*

16.50 – 17.05: Goran Đurđević, *Ekokriticističko čitanje Desničinog djela Pronalazak Athanatika*

17.05 – 17.20: Rasprava

17.20 – 17.40: Stanka

Deseta sjednica

(predsjedavaju: Zvonko Kovač i Iva Tešić)

17.40 – 17.55: Maja Džafić, *Prozni i poetski diskurs smrti u romanu Proljeća Ivana Galeba Vladana Desnice i poeziji Antuna Branka Šimića*

17.55 – 18.10: Ivan Majić, *Književnost kao odnos pisanja prema smrti. Romani Derviš i smrt Meše Selimovića i Proljeća Ivana Galeba Vladana Desnice*

18.10 – 18.25: Bojan Marković, *Smrt, drug iz djetinjstva. Ka komparativnoj tipološkoj srodnosti Desnice i Kiša*

18.25 – 18.40: Tijana Mitrović, *Smrt i umetnost u romanu Proljeća Ivana Galeba Vladana Desnice i zbirci pripovedaka Novi Jerusalem Borislava Pekića*

18.40 – 18.55: Aleksandra Obradović, *Dani pred smrt u djelima Jovana Hristića i Vladana Desnice*

18.55 – 19.20: Rasprava

TREĆI DAN

Nedjelja, 17. rujna 2017., 9,30 sati

Vijećnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3

Jedanaesta sjednica

(predsjedavaju: Marija Mitrović i Vladan Bajčeta)

09.30 – 09.45: Nataša Mačukat, *Tanatos. Blizina smrti kao zamajac umetničkog stvaranja*

09.45 – 10.00: Gordana Janjušević Leković, *Vladan Desnica i Tomas Man. „Pobijanje“ i relativizovanje smrti u romanima Proljeća Ivana Galeba i Čarobni breg*

10.00 – 10.15: Maja Radonić, *O motivu smrti u mitskom i istorijskom prostoru*

10.15 – 10.30: Rasprava

Dvanaesta sjednica

(predsjedavaju: Iva Grgić Maroević i Ivan Majić)

10.30 – 10.45: Jana Aleksić, *Smrt je Drugi. Otudjenje i tubivstvovanje ili motiv smrti u romanu Proljeća Ivana Galeba sa psihoanalitičkog i egzistencijalističkog stanovišta*

10.45 – 11.00: Virna Karlić, *Metafora i konceptualizacija smrti u Proljećima Ivana Galeba*

11.00 – 11.15: Melida Travančić, *Strah od smrti u romanu Zimsko ljetovanje Vladana Desnice*

11.15 – 11.30: Svetlana Šeatović, *Smrt građanske elite u Zimskom ljetovanju*

11.30 – 11.50: Rasprava

11.50 – 12.15: Stanka

Trinaesta sjednica

(predsjedavaju: Gordana Janjušević Leković i Nikolina Šimetin Šegvić)

12.15 – 12.30: Miroslav Artić, *Trajna nedovršivost kao temeljni princip nadalazjenja povijesno uvjetovanih identiteta u djelu Vladana Desnice*

12.30 – 12.45: Vinko Drača, *Thanatopolitika i imortalizam u djelu Vladana Desnice*

12.45 – 13.00: Aleksandra Kuzmić, *Dramaturgija slobode i smrti ili o Ljestvama Jakovljevim Vladana Desnice u svjetlu Sartrove teorije o pozorištu situacija*

13.00 – 13.15: Rasprava

13.15 – 14.15: Završna rasprava
(predsjedaju: *Bojan Jović i Drago Roksandić*)

SAŽECI IZLAGANJA

Jana Aleksić

Institut za književnost i umetnost, Beograd
tiamataleksic@gmail.com

Smrt je Drugi. Otudjenje i tubivstvovanje ili motiv smrti u romanu *Proljeća Ivana Galeba* sa psihoanalitičkog i egzistencijalističkog stanovišta

Smatrajući da je motiv smrti indikativan za određenje romaneskne duhovnosti Vladana Desnice u romanu *Proljeća Ivana Galeba*, u izlaganju ćemo pokušati da proniknemo u dijalektiku odnosa junaka prema fenomenu smrti. Nastojaćemo da sučelimo težnju alijenacije modernog junaka od smrti, kao označitelja postojanja, i interiorizacije smrti, kao suštinskog određenja njegovog identiteta i bića unutar fikcije. Taj ambivalentan odnos imponuje modernoj svesti o smrti i prirodno upošljava psihoanalitički argument, oslojnen na uvide Sigmunda Frojda i Žaka Lakana. Međutim, moderna svest o smrti Ivana Galeba razvija se na egzistencijalističkoj epistemološkoj podlozi, čiji su nosioci u konkretnom slučaju Martin Hajdeger s idejom tubivstvovanja, Karl Jaspers s uvidom o graničnim situacijama i Alber Kami, koji istupa sa hipotezom o pobunjenom čoveku.

Jana Aleksić diplomirala je 2009. godine na Filološkom fakultetu Univerzite-ta u Beogradu, na studijskom programu Srpska književnost i jezik sa opštom književnošću, temom *Pripovedački postupci u romanima Gorana Petrovića*. Diplom-ske akademske studije – master završila je 2010. godine, a doktorsku di-sertaciju *Milan Kašanin kao tumač nove srpske književnosti* odbranila je 2016. godine na istom fakultetu. Dobitnica je nagrade iz fonda Radmila Popović za najbolji diplomski rad iz predmeta „Srpska književnost XX veka“, odbranjenog na Filološkom fakultetu u Beogradu 2009. godine. Zaposlena je u Institutu za književnost i umetnost na projektu „Kulturološke teorije književnosti i srpska književna kritika“ kao naučna saradnica. Učestvovala je u radu više nacionalnih znanstvenih skupova, objavljuje u nacionalnim i međunarodnim znanstvenim zbornicima, naučnoj i književnoj periodici. Autorica je monografija *Opsednuta priča. Poetika romana Gorana Petrovića*, Beograd 2013. i *Žudnja za ljepotom i savršenstvom. Teurgijska dimenzija književnoumetničkog stvaralaštva*, Beograd 2014.

Nikola Anušić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
nanusic@ffzg.hr

Kad smrt poždere smrt. Uloga epidemija u mijenama mortalitetnih obrazaca

Sve do duboko u moderno doba, gotovo do kraja prve polovine 20. stoljeća, zarazne bolesti bile su još uvijek glavni uzrok smrtnosti u mnogim dijelovima Europe, pa i u Hrvatskoj. Na stope smrtnosti osobito su utjecale endemijske zaraze koje su se pojavljivale u pravilnim sezonskim ciklusima ili su bile stalno prisutne u stanovništvu. Među njima posebnu ulogu ima tuberkuloza, početkom 20. stoljeća najsmrtonosnija zarazna bolest na hrvatskom prostoru s prosječnim stopama smrtnosti od 400 do 500 na 100.000 stanovnika. Postojan trend rasta pobola i pomora od tuberkuloze povremeno se prekidao pojavom zaraznih epidemija jake virulencije koje su trijebljenjem kliconoša ograničavale eksplozivan potencijal tuberkulozne zaraze. U ovom izlaganju upozorit ćemo na selekcijski učinak koji je komorbiditet španjolske gripe i tuberkuloze imao na stope smrtnosti od tuberkuloze neposredno nakon Prvog svjetskog rata. Budući da su aktivni i pasivni tuberkulotičari bili u većem smrtnom riziku zbog oslabljenog imuniteta i tjelesne slabosti, pandemija španjolske gripe iz 1918. g. ispraznila je bazen tuberkuloznih bolesnika i smanjila stope smrtnosti od tuberkuloze usporivši njihov ponovni rast.

Nikola Anušić, povjesničar, docent na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje predaje kolegije iz europske i svjetske povijesti 19. i prve polovine 20. stoljeća te demografske povijesti modernoga doba. Istraživački je usmjeren na problematiku socijalne tranzicije u perifernim društvima hrvatskog prostora na prijelazu 19. u 20. stoljeće s osobitim naglaskom na demografske aspekte toga procesa. U fokusu je njegovih recentnih radova istraživanje fenomena demografske traume – utjecaja snažnih, kratkoročnih demografskih potresa na temeljne demografske procese. O tome je objavio knjigu: *U sjeni Velikoga rata – Pandemija španjolske gripe u sjevernoj Hrvatskoj. Metodološki izazovi demografske analize*, Zagreb 2015.

Miroslav Artić

Doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
miroslav.artic@gmail.com

Trajna nedovršivost kao temeljni princip nadilaženja povijesno uvjetovanih identiteta u djelu Vladana Desnice

Nedovršen roman Vladana Desnice *Pronalazak Athanatika* virtuozna je „igra /međusobnog/ samootkrivanja“ između autora i teksta, autora i čitatelja, teksta i čitatelja. (Desnica 1975: 363). Ogledajući se u tekstu, čitatelji otkrivaju koprenu neprobojne iluzije nad vlastitim životima. Ontološka se sigurnost narušava, shvaćaju da nisu besprijekorni subjekti povijesti. Nijemo su prepušteni povijesnom, vremenitom i prolaznom bez mogućnosti iskakanja iz tog kola nužnosti. U nezaustavljivom se protoku vremena pojedinci sklanjaju u nadolazećim povijesnim tjesnacima u spasonosne mreže skica i bilježaka ne bi li se u identitetskim formama situirali za stalno, jednom zauvijek. No, igrom samootkrivanja padaju maske i narušava se uvjerenje o definitivnoj povijesnoj situiranosti jer nitko nije gospodar osobne povijesti. Možda jest bio u početku, dok se još integrirao u identitetsku formu, u trenucima inicijacije u vremenite kategorije, a „dalje sve se razvija samo od sebe, svojim nužnim neizmjenljivim tokom“ (Desnica 1975: 359). Stoga se Desničin nedovršeni roman mora sagledati u kontekstu povijesti „napora tisućama godina kako bi / tekstom, ako nikako drugačije, pojedinac mogao prodrijeti / u misterij budućnosti“ (Cazes 1992: 9). U tom se duhu autor upustio u konstrukciju fiktivnog nadilaženja prolaznosti i smrti. Naime, poigravši se povijesnom dimenzijom stvarnosti, zadanom i definitivnom, pripovjedačkim je umijećem ušao u „beskonačno trajanje“ vječite regeneracije života (Desnica 1975: 351). U izlaganju nastoji se odgovoriti na pitanje na koji je način autor prezentirao u tekstu vječitu čovjekovu želju „za promatranjem toga skrivenog lica vremena kakvo predstavlja budućnost“ (Cazes 1992: 9). A izlaz bi mogao biti, kako se sugerira u romanu, u nedovršenosti, u prihvaćanju nedovršivosti ljudskih kategorija postojanja.

Miroslav Artić, profesor filozofije, živi i radi u Zagrebu, trenutačno zaposlen u srednjoj školi. Polaznik je poslijediplomskog studija komparativne književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture na Filozofskom fakultetu u Zagre-

bu. Sudjeluje u radu domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova s područja književnosti, sociologije i filozofije. Objavljuje stručne i znanstvene radove, recenzije i prikaze u stručnim publikacijama i znanstvenim zbornicima: *Socijalna ekologija*, 9/2000., br. 1–2, *Filozofska istraživanja*, 29/2009., br. 2, zbornik radova *Sociologija Srđana Vrcana. Između utopije i stvarnosti*, Split 2010., zbornik radova *Znanost i društvene promjene*, Zagreb 2000., zbornik radova *Slovo o Maku*, Mostar 2013., zbornik radova *Bosanskohercegovački slavistički kongres*, Književnost (Knjiga 2), Sarajevo 2012. Primarni je interes njegova rada književno stvaralaštvo, a osobito se bavi književnostima na južnoslavenskim prostorima pod vidom interkulturalnog prožimanja.

Vladan Bajčeta

Institut za književnost i umetnost, Beograd
bajcet@yahoo.com

„Sedefasti odsjev vječnosti“. Tanatološki aspekti književnog stvaralaštva Vladana Desnice

Viziju smrti u opusu Vladana Desnice nije moguće svesti na jednoznačno kritičko određenje. Desničina književna tanatologija pretpostavlja izrazitu raznolikost u prikazivanju i poimanju čovjekove egzistencijalne konačnosti. Moglo bi se reći da u rasponu između metafizičkog optimizma sa jedne i pesimizma sa druge strane, Desničini književni tekstovi pokrivaju najšire područje. Razuđenost tog aspekta misaonog sloja Desničinih tekstova pokazuje se u naporednom razmatranju piščevih lirskih, odnosno refleksivnih prozних djela, njegove jedine drame, kao i pripovjedne proze. U Desničinoj poeziji, naročito onoj pronađenoj u rukopisnoj ostavštini, uočljiv je izrazit vitalistički naboj, koji se sa smrću suočava u stoičkoj izmirenosti čovjeka sa cikličnim ustrojstvom prirodnog poretka. U pripovijetkama i *Zimskom ljetovanju* češće se uspostavlja sumornija vizija ljudske prolaznosti, utemeljena donekle u filozofiji apsurdna, koja nerijetko naginje ka grotesknom uobličenoj. Desničino središnje djelo, roman *Proljeća Ivana Galeba*, kao kruna i sinteza njegovog ukupnog rada, objedinjuje u sebi i na izvjestan način izmirmuje te krajnosti čovjekovog napora da prevlada svoj temeljni antropološki

strah. Izlaganje ispituje odnos Desničinih tanatoloških varijacija u različitim modusima njegovog književnog izraza i pokušava da odgovori na pitanje: kako razumjeti sliku smrti kod jednog pisca, koji je u svojim tekstovima na najraznovrsnije načine literarno oblikuje?

Vladan Bajčeta (Bosanska Krupa, 1985.) je osnovnu školu i gimnaziju završio u Pljevljima. Diplomirao u gupi za srpsku i svjetsku književnost Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu (*Poezija Vladana Desnice*), gdje je završio master (*Proza Stevana Raičkovića*) i doktorske akademske studije (*Književno djelo Borislava Mihajlovića Mihiza*). Zaposlen u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu kao naučni saradnik na projektu „Kulturološke književne teorije i srpska književna kritika“. Izabrana bibliografija: „*Slijepac na žalju*. Poezija Vladana Desnice“, *Vladan Desnica i Split 1920–1945. Zbornik radova s Desničinih susreta 2014.*, Zagreb 2015., 125–145; „*Gozba u poljima*. Fragmenti rekonstrukcije pjesničke zbirke Vladana Desnice u rukopisu“, *Split i Vladan Desnica 1918. – 1945. Zbornik radova s Desničinih susreta 2015.*, Zagreb 2016., 459–481; „Nekoliko pjesama Vladana Desnice u rukopisu“ (u štampi).

Snežana Banović

Odsjek produkcije Akademije dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu
snjbanov@gmail.com

Hrvatsko državno kazalište u Zagrebu 1941. Dani smrti, straha i poniženja

Izlaganje će se baviti prvim mjesecima rada zagrebačkog kazališta pod upravom intendanta Dušana Žanka te brojnim događajima koji su se ondje odigrali, a za koje je ključan bio strah od smrti. U skladu s rasnim i ostalim zakonima koji su ozakonjivali teror prema „nepoćudnim“ skupinama – komunistima, Srbima, Židovima, masonima – odmah nakon proglašenja Nezavisne države Hrvatske vršila su se brojna hapšenja i likvidacije. Ljeti 1941. uhapšen je i likvidiran velik broj studenata, a među njima bili su i mladi glumacki pripravnici iz ansambla zagrebačkog HDK-a Ivan Štrk, Rade Sladić, Veljko Ilić i Vojko Kavić Kardoš, što je među ostale u tom velikom kolektivu

unijelo nemalu paniku i strah. Istovremeno, kazalište je gotovo svakodnevno bilo poprištem brojnih, obimom i sadržajem različitih, proslava, svečanosti i manifestacija – međudržavnih, državnih, ideoloških i prigodnih, među kojima su se redovito obilježavale i obljetnice smrti hrvatskih velikana. Na njima se najčešće manifestirala moć institucija Pavelićeva režima i njega samoga. Jedan od dominantnih elemenata koji se morao uključiti u svaki od sadržaja na sceni bio je upravo *novi duh* društva unutar kojeg su režim i njegova načela na najviše mjesto postavljali upravo izbor između smrti i države. Izlaganje će se stoga baviti strahom od smrti koji se generirao iz dana u dan te izvršio nemali utjecaj na odnose u kolektivu središnjeg kazališta Pavelićeve države, ali i na brojne tragične sudbine pojedinaca koji se uslijed toga nisu predali posluhu režimu. Naslov izlaganja preuzet je iz kasnijeg dnevnika članice kazališne uprave i aktivistice NOP-a, književnice Božene Begović.

Snježana Banović, redateljica, teatrologinja i društvena aktivistkinja, autorica brojnih režija te stručnih i znanstvenih radova o kazalištu, kulturnoj politici, kazališnom menadžmentu i produkciji koje redovito objavljuje u zbornicima i časopisima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Autorica je dviju knjiga: *Država i njezino kazalište*, Zagreb 2012. i *Kazalište krize*, Zagreb 2013. Redovito objavljuje kolumne o kulturnoj i kazališnoj politici i povijesti u tiskovinama i na portalima. Recenzentica je više znanstvenih članaka i stručnih knjiga. Sudjelovala na brojnim festivalima, simpozijima i okruglim stolovima s temom kazališta, kazališne produkcije, povijesti kazališta i kulture te kulturne politike, u Hrvatskoj i inozemstvu. Obavljala niz umjetničkih i javnih funkcija, članica je brojnih udruga u Hrvatskoj. Usavršavala se na brojnim stipendijama i edukacijama u inozemstvu. Na Akademiji dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu predaje od 2003. godine, trenutačno je u umjetničko-nastavnome zvanju redovite profesorice na odsjeku Produkcije. U pripremi su joj dvije knjige: *Službeni izlaz*, sastavljena od eseja i ogleđa objavljivanih u razdoblju od 2012. do 2017. godine, koja će izaći iz tiska u siječnju 2018., te *Kazalište za narod*, nastavak prve, o Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu u kontekstu kulturne politike 1945. – 1955., koja će izaći krajem 2018. godine. Tekst uvršten u ovaj zbornik dio je istraživanja za tu knjigu.

Stanislava Barać

Institut za književnost i umetnost, Beograd
stanislava.vujnovic@ikum.org.rs

Časopis kao amblem poslednjeg časa. Međusobna uslovljenost motiva smrti i motiva periodične štampe u pripovetkama Vladana Desnice

U nekoliko pripovedaka Vladana Desnice periodična štampa je upotrebljena kao motiv koji će amblematski potkrepiti opštiju temu umiranja, smrti i ljudske prolaznosti. Desnica koristi niz raznolikih periodičkih žanrova (kalendar/almanah odnosno godišnjak, kulturno-politički časopis, esnafski polumesečnik, dnevne novine) kako bi umetnički konkretizovao metafizičku temu i filozofsku poruku koju preko nje prenosi. Cilj ovog izlaganja je da ukaže na raznovrsnost načina na koje se navedeni motivi ugrađuju u narativnu i semantičku strukturu pripovedaka i na umetničku inovativnost ovog pripovednog postupka. Takođe, cilj izlaganja je da opiše kako dati motivi funkcionišu u okviru poetike Vladana Desnice, na nivou celine njegovog opusa. Oni, naime, učestvuju u oblikovanju semantičke opozicije selo – grad (suprotnost ruralnog i urbanog shvatanja vremena i prolaznosti ističe se pomoću motiva *kalendara-stogodnjaka* u pripoveci *Životna staza Jandrije Kutlače*), u oblikovanju slike umiranja kao procesa (što se postiže uvođenjem imaginarnog *Glasnika udruženja poštanskih službenika* u pripovetku *Oproštaj*), u prikazivanju smrtnosti kao biološkog usuda (čemu služi *Večernji list* u pripoveci *Zlatni rudnik*) i u iskazivanju ideje ljudske prolaznosti preko prikazivanja nestalnosti i varljivosti društvene slave, bilo političke (što je postignuto preko motiva izmišljenog lista *Nova Zora*, ali i drugih periodičnih publikacija u pripoveci *Konac dana*), bilo umetničke (ponovo pomoću *Večernjeg lista* u *Zlatnom rudniku*). Upravo na primeru uzajamnosti navedenih motiva, na nov se način potvrđuje i Desničina eksplicitnopoetička postavka o izražavanju univerzalnog kroz konkretno: ne samo što se efemernost periodične štampe u ovom kontekstu može shvatiti kao posebno upadljiva konkretnost nasuprot univerzalnosti činjenice smrti i svesti o prolaznosti, već se u ovim pripovetkama prepoznaju i jasni tragovi autobiografski konkretnog koje je uspešno preoblikovano u umetnički konkretno – i u tom smislu univerzalno.

Stanislava Barać (1977.), naučna saradnica u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu, od 2004. godine angažovana na projektu specijalizovanom za proučavanje književne periodike, kojim od 2016. i rukovodi. Diplomirala, magistrirala i doktorirala na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Učestvovala u više nacionalnih, bilateralnih i međunarodnih naučnih projekata. Organizovala i uredila (sa Vesnom Matović) konferenciju i zbornik radova *Časopis Ruski arhiv (1928–1937) i kultura ruske emigracije u Kraljevini SHS/ Jugoslaviji*; organizovala konferenciju *Časopis Žena danas 1936–1940*. Autorka je dve monografske knjige (*Avangardna „Misao“*, Beograd 2008.; *Feministička kontrajavnost. Žanr ženskog portreta u srpskoj periodici 1920–1941*, Beograd 2015.) i preko trideset naučnih studija. Glavne oblasti istraživanja: srpska i jugoslovenska književnost 20. veka, posebno u periodu između dva svetska rata, ženska književnost i feministička periodika.

Marin Biondić

Odsjek za filozofiju Sveučilišta u Rijeci
marinbiondic@yahoo.com

Aspekti analitičke filozofije smrti u djelu Vladana Desnice

Književno-umjetnički diskurs o smrti, zbog svog subjektivističkog karaktera, često je terminološki neodređen, sadrži dvosmislene, a ponekad i protuslovne tvrdnje. Filozofijske analize i znanstvene spoznaje često su u funkciji umjetničkog izražavanja, doživljavanja i izražavanja osjećaja prema fenomenu smrti. S druge strane, filozofijski diskurs analitičke filozofije teži maksimalnoj jasnoći i preciznosti mišljenja. Misliti o bilo čemu, pa tako i o smrti, znači prvenstveno misliti jasno. To što je smrt emotivno nabijena, za filozofijsku analizu ne znači da trebamo smanjiti standarde racionalnosti. Smrt se tako u suvremenoj filozofijskoj literaturi definira kao trajan i nepovratan prekid postojanja, kao konačno uništenje bića, tj. kao iskustvena praznina, i od tuda kreću sve daljnje vrijednosne rasprave i određenja. Ako su nam književno-umjetnička djela određen izvor spoznaje o smrti, o ljudskim stavovima o smrti i o suočavanju sa smrću, onda mora biti jasno o čemu tačno ta djela govore. Govore li o smrti (kako je gore definirana) ili o nečemu drugom? Tako npr. snovi, tmina, mrak, daleke zemlje, putevi, luke i slične

metafore smrti koje susrećemo u literaturi jesu neke forme iskustva i kada projiciramo u smrt neku formu tajanstvenog, reduciranog iskustva, tada činimo fenomenološku grešku. Mislimo da govorimo o ne-bivanju, a zapravo govorimo o reduciranom bivanju. Slično je i s literarnom obradom straha od smrti. Čega se to pripovjedači boje? Boje li se nekog oblika zagrobnog života ili procesa umiranja (koji je često bolan), ili se poistovjećuju s lešom i strah ih je njegova raspada? Ili se boje da više neće uživati u dobrima života? Možda je to samo instancija straha od nepoznatog ili, u konačnici, ipak naprosto strah od nepostojanja? Na kraju, što je s težnjom prema besmrtnosti, toliko čestom u umjetničkim djelima? Treba li čovjek težiti prema nečemu za što nije jasno je li uopće dobro? Umjetnička djela, u nekom smislu, odražavaju našu težnju za trajanjem u vremenu, ali to ne znači da uistinu želimo postojati zauvijek i da bi takvo nešto bilo poželjno. Težnja za dužim životom nije ujedno i težnja za beskonačnim trajanjem. Dakle, suvremene filozofijske analize mogu nam osvijetliti temeljne pretpostavke, koje upotrebljavaju književno-umjetnički autori kada govore o smrti, a tako možemo jasnije vrednovati njihov doprinos ljudskom razumijevanju, doživljavanju i suočavanju sa smrću. U tom kontekstu cilj je ovog izlaganja istražiti Desnićine temeljne pretpostavke kojima pristupa problemu smrti (prvenstveno u djelu *Proljeća Ivana Galeba*), kao npr. projiciranje u smrt određenih reduciranih iskustvenih stanja: „Što me kod smrti najviše plaši, to je *predstava mraka* s kojom je ona skopčana“ i odnos prema besmrtnosti koju Desnica problematizira putem lijeka *Athanatik*.

Marin Biondić radi kao profesor hrvatskog jezika i književnosti i etike. Temeljno mu je područje rada metafizika i filozofija smrti. Na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Rijeci izvodi nastavu iz kolegijâ „Smrt“ i „Smisao života“. Do sada je objavio jednu knjigu, *Smrt-priroda i vrijednost prenatalnog i postmortalnog nepostojanja*, Zagreb 2015., te znanstvene članke „Racionalan strah i strah od smrti“, *Prolegomena*, 12/2013., br. 2, 277–284 i „Value Judgments about Causing to Exist and Never Coming into Existence – Who are we Talking About?“ (u tisku). Radove iz filozofije smrti izlagao je na inozemnim i tuzemnim filozofskim kongresima. Suradnik je na projektu „Identitet (Kriterij sinkronog i dijakronog identiteta)“ Sveučilišta u Rijeci te je član Hrvatskog društva za analitičku filozofiju.

Tomislav Brandolica

Doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
tomislav.brandolica@gmail.com

Smrt u Partiji: prekidi političkih karijera i politički kraj u Savezu komunista Hrvatske 1945. – 1989.

„Živi, a bez života!“, napisala je Savka Dabčević Kučar u svojim memoarima da bi opisala vlastito iskustvo nakon prijelomne 1971. Termin politička smrt u Hrvatskoj najkasnije od Stjepana Radića i njegova teksta „Frankova politička smrt“ iz 1908. ulazi u javni diskurs te će tijekom povijesti steći određenu vlastitu pojamovnu povijest. Posebnu težinu termin dobiva u poslijeratnoj Jugoslaviji sa svim njenim kriznim točkama i trenucima. Iskustvo obračuna unutar Saveza komunista i posljedice političke smrti za cjelinu razdoblja od 1945. do 1989. u hrvatskoj historiografiji nije se temeljitije obrađivalo, osim kad se radilo o nekim markantnim ličnostima ili prijelomnim povijesnim događajima. Ovo izlaganje nastojat će objediniti pogled na političku smrt – nasilan, naprasan, odnosno buran prekid političkog djelovanja u sklopu Saveza komunista – kako odozgo, tako i odozdo. Istražiti će se prakse i navike u pripremi discipliniranja, političkih obračuna i političke smrti u vidu isključenja iz Partije – dakle, političkog djelovanja. Istražujući na taj način pojam političke smrti, pridonosimo stvaranju historiografije „alternativne kulture smrti“, ne zanemarujući već uhodane metodološke pristupe tradicionalnijih pristupa kulturi smrti u 20. stoljeću. Istraživanje će se temeljiti na dostupnoj arhivskoj građi iz Hrvatskog državnog arhiva i Državnog arhiva u Zagrebu. Fokus će se u prvom redu staviti na primjere i pojave zatvorene cjeline koju u ovom slučaju predstavlja zagrebačka partijska organizacija i njeni općinski komiteti. Posebno će biti riječi o dosada rijetko korištenim izvorima za političku povijest Saveza komunista Hrvatske, takozvanim knjigama kazni po pojedinim općinskim komitetima. One sadrže detaljne opise pojedinih kažnjavanja i isključenja članova te se kao svojevrsna „matična knjiga umrlih“ u slučaju Saveza komunista mogu pribrojiti u šire mikrohistorijsko istraživanje, ali mogu biti i izvorom za temeljitiju demografsku povijest Partije.

Tomislav Brandolica (Zagreb, 1988.) nakon završenog osnovnog i srednjeg školovanja u Zagrebu, 2015. godine diplomirao je na studiju Moderna i suvremena povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu temom *Život u Partiji. Oralna historija svakodnevice u Savezu komunista 1970-ih i 1980-ih*. Trenutačno je student druge godine poslijediplomskog studija Moderne i suvremene povijesti na istom fakultetu. Dosad je sudjelovao u organizaciji više znanstvenih skupova i okruglih stolova, a na više je znanstvenih simpozija održao izlaganja. Objavio je veći broj tekstova u časopisu studenata povijesti *Pro tempore*, kojemu je bio i glavni urednik, a prilozi su mu objavljeni i u raznim drugim strukovnim i znanstvenim časopisima te zbornicima radova. Glavni su mu istraživački interesi društvena i intelektualna povijest Hrvatske u razdoblju socijalizma, oralna historija te povijest historiografije.

Ivana Cvijović Javorina

III. gimnazija, Zagreb

Doktorandica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

ivana_cvijovic@yahoo.de

Sveučilište na Mirogoju

Sveučilište u Zagrebu otvoreno je 1874., a zagrebačko groblje Mirogoj 1876. godine. Obje su ove elitne gradske i nacionalne institucije suvremenici doživljavali kao dokaz da se Zagreb, barem na simboličkoj razini, izjednačio s drugim europskim metropolama. Postavlja se pitanje gdje su na tako percipiranu groblju bila mjesta zagrebačkih sveučilišnih nastavnika, ljudi koji su stvarali i razvijali zagrebačko sveučilište od 1874. do 1918. Težište izlaganja bit će na sveučilišnim nastavnicima njemačkog jezika i književnosti, tj. na Juliju Šajatoviću, Ivanu Quiquerezu, Stjepanu Tropschu, Josipu Florschützu i Gustavu Šamšaloviću. Usporedit će se javne reakcije na njihovu smrt te položaj i izgled njihovih grobnica na Mirogoju. Naposljetku će se problematizirati pitanje njihova mjesta u današnjoj kulturi sjećanja.

Ivana Cvijović Javorina (Zagreb, 1985.) studentica je poslijediplomskoga doktorskog studija Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu stekla zanimanje profesorice povijesti i njemačkog jezika

i književnosti. Zaposlena je u III. gimnaziji u Zagrebu kao nastavnica njemačkog jezika, u zvanju profesorice mentorice. Autorica je dvojezične studije „*Od ovih je njemački jezik za nas bez dvojbe najvažniji...*“. *Prilozi za povijest nastave njemačkog jezika i studija germanistike na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu 1876. – 1904.*, objavljene u povodu 120. obljetnice utemeljenja Odsjeka za germanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. S prof. dr. sc. Dragom Roksandićem uredila je desetak publikacija, uključujući i osam zbornika radova sa znanstvenih skupova *Desničini susreti*. S njemačkog jezika prevela je knjigu francuske povjesničarke Catherine Horel *Vojnici između nacionalnih fronti. Ukidanje Vojne krajine i razvoj Kraljevskoga ugarskog domobranstva u Hrvatskoj i Slavoniji 1868. – 1914.*, Zagreb 2014.

Vanja Dolenc

vdoletz@gmail.com

Marko Lovrić

Doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
marco.lovric@gmail.com

Rat i smrt. Tretman svjetskog rata u umjetnosti i masovnim medijima na hrvatskom prostoru, 1914. – 1918.

Prvi svjetski rat bio je u mnogočemu prijelomna točka u povijesti čovječanstva. Ovaj vjesnik 20. stoljeća korjenito je promijenio geopolitičku sliku svijeta i naznačio transformacije koje sežu sve do današnjih dana. Izlaganje će sagledati njegov utjecaj iz različitih kulturoloških aspekata s naglaskom na kulturu smrti, s pomoću izvora nastalih i distribuiranih na području Hrvatske tijekom Prvog svjetskog rata. U kulturološkom smislu Prvi je svjetski rat bio presedan, globalni sukob praćen masovnim medijima kao što su novine i film. Pisani izvori i pokretne slike približili su bojišnicu i smrt civilima u područjima koja nisu bila direktno zahvaćena ratom. S druge su strane razni učinci dugotrajnog ratnog sukoba, kao što su glad, loši uvjeti življenja i sl., u većim urbanim centrima često značili smrt i umiranje u neposrednoj blizini – čak svakodnevni fenomen. Uvidom u arhivski materijal nastojat će se raz-

znati u kolikoj je mjeri u masovnim medijima bila prisutna smrt. Posebna će se pozornost posvetiti tretmanu smrti – žrtvama vojnicima i civilima; manifestacijama i događanjima poput sprovoda, marševa i misa; te memorijalnim obilježavanjima. Nastojat će se razaznati u kojoj se mjeri odnos prema smrti, kao neizbježnom dijelu ratne svakodnevnice, mijenjao tijekom ratnih godina. Ilustracije, razglednice, plakati, karikature, kao i ostali navedeni izvori trebali bi pružati različite uvide u tretman(e) rata, odnos prema živima i mrtvima, istaknutim ličnostima, vojnim savezima itd. Tako istraživanje mijena kulture smrti, usmjereno putem različitih kulturnih, društvenih i političkih izvora, postaje ustvari šire postavljeno socijalnohistorijsko pitanje koje je uvelike izmijenilo ili uvelo određene prakse u 20. stoljeću. Ukratko, ovaj će rad nastojati pokriti najšire moguće nijanse kulture rata na hrvatskom prostoru, kao i kulture smrti koja proizlazi iz toga.

Vanja Dolenc (Zagreb, 1985.) maturirala je u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, a na Filozofskom je fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završila preddiplomski studij povijesti te diplomski studij komparativne književnosti. Kao područje interesa navodi komparaciju povijesne zbilje i njezina prikaza u fikciji, masovnim medijima i sl. te druge teme povezane s filmom i popularnom kulturom u određenim razdobljima. Za temu diplomskog rada uzima odraz Reaganove politike u američkoj popularnoj kulturi 1980-ih godina. Od 2013. godine surađuje na Jewish Film Festivalu Zagreb u sklopu projekta godišnjih izložbi pod nazivom „Umjetnost protiv zaborava“. Bila je članica pripremnog tima projekta PR agencije Antiteze te je suorganizatorica dječjeg dijela Nordijskog festivala 2017. Od 2007. godine objavljuje članke i priloge u časopisu *Pro tempore*, a sudjelovala je na nekoliko znanstvenih i stručnih skupova u Hrvatskoj.

Marko Lovrić (Zagreb, 1985.) pohađao je studij povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirao 2013. godine radom o ulozi filma u SAD-u tijekom Drugog svjetskog rata. Bio je dugogodišnji član uredništva časopisa *Pro tempore* u kojem je objavio nekoliko tekstova i priloga te je kao član uredništva nagrađen fakultetskom nagradom „Franjo Marković“ 2012. godine. Suradivao je na projektu „Dijalozi s povodom“, ponajprije kao jedan od autora publikacije posvećene povjesničaru Marcu Ferrou i njegovu djelu. Prezentirao je nekoliko radova na konferencijama i skupovima u Zagrebu, Zadru, Sarajevu, Pragu i drugdje. Od 2013. godine pohađa poslijediplomski doktorski studij Moderna i suvremena hrvatska povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i u procesu je izrade doktorske disertacije posvećene socijalnim i kulturnim aspektima početaka filma u Hrvatskoj.

Vinko Drača

Doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

vinko.draca@gmail.com

Thanatopolitika i imortalizam u djelu Vladana Desnice

U svom nedovršenom romanu *Pronalazak Athanatika* Vladan Desnica postulira znanstveno otkriće, serum koji bi ljudima omogućio besmrtnost. Ključan je problem s takvim serumom u činjenici da je odmah podvrgnut elaboriranim sustavima kontrole, iako za to nema nikakve stvarne potrebe jer društvo koje je u djelu postulirano živi u društvu blagostanja. Elaboracija sustava takve kontrole nad besmrtnošću podsjeća na sustave nadzora koje je Michael Foucault nazvao biopolitikom. Opsesija nad kontrolom „seruma za besmrtnost“ koja služi kao pokretač Desničina romana upućuje na želju da se ljudska žudnja za besmrtnošću suspregne kako bi se između onih-koji-trebaju-živjeti i onih-koji-trebaju-umrijeti povukla što jasnija granica. No, ovdje se ne radi samo o isticanju hijerarhijskog karaktera društva u koji Desničini pripovjedač smješta radnju svog fantastičnog romana – riječ je o potrebi da se tijelima ograniči mogućnost (ne)-umiranja. Ako biopolitika, dakle, kapilarnim širenjem državne moći i segmentiranjima nadzire život populacije, diktator Maman/Mamon želi konačan nadzor nad farmaceutskim produljenjem života, u koju svrhu pribjegava sve brojnijim mehanizmima ekskluzije unutar društva, obrćući tako fukoovski razvoj ideje institucionalne moći i takvom „thanatopolitikom“ realno (a ne samo simbolički poput fukoovskog suverena) utjelovljujući svu moć u jednoj besmrtnoj osobi. U ovom će se izlaganju, koristeći se metodologijom psihohistorije i intelektualne povijesti, problematizirati koncepti smrtnosti, političke moći, tjelesnosti i humaniteta u *Pronalasku Athanatika* i ostatku Desničina opusa. Pritom će se naročito osvrtno dati na Desničinu „kročeovsku“ poziciju koja na ljudsko stanje gleda kao na fenomen nepovratno obilježen ljudskim iskustvom, koje je, između ostalog, i iskustvo smrtnog tijela. To čini želju da se smrtnost metafizički nadiđe dijelom ljudskosti bez kojeg, prema Desnici, čovjek nikada neće moći pojmiti slobodu.

Vinko Drača (1989.), doktorand na studiju Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Sudjelovao je na znanstvenim skupovima u Zagrebu („Zagorkini dani 2016“),

Beogradu („Migrations in Visual Culture“, „Creating Memories in Early Modern Art and Literature“) i Ljubljani („Selfologija“, „Simbozij“) te na studentskim konferencijama u Zagrebu, Rijeci, Beogradu i Ljubljani.

Maja Džafić

JU OŠ „Gornje Prekounje – Ripač“

maja_dzafic@outlook.com

Prozni i poetski diskurs smrti u romanu *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice i poeziji Antuna Branka Šimića

Vladan Desnica u romanu *Proljeća Ivana Galeba* elementima sekvencijalnog narativa i čestim digresijama, koje je sam smatrao svojom spisateljskom (ali i životnom) manom, spaja prošlost, sadašnjost i budućnost te pokušava, na momente elegično, proniknuti u smisao postojanja kojem je smrt ishodište. Pjesme Antuna Branka Šimića, inspirisane smrću, mogu se također promatrati kao sekvence i pronaći u Desničinih homodijegetičkim narativima. To nam daje mogućnost da poetski i prozni tekst promatramo „lotmanovski“, tražeći im relevantno značenje tek na temelju međudnosa. U analitičkom kompariranju dva djela primjećuje se izvjesni paralelizam (naravno, ne žanrovski ili književnohistorijski, nego tematski i inspiracijski) koji autori, svaki ponaosob, duguju suspektnom svijetu u kojem se nalaze, svijetu u kojem su samo predmeti vječni jer nemaju dušu (kod Desnice su to dječje igračke, a kod Šimića kamenje). Kroz prekogrobne epitafske dijaloge sa mrtvima ta dva pisca svoj univerzum pretvaraju u biverzum ignorišući smrt kao konačni kraj. Naime, Galebov tavan, pun uspomena na umrle, mali rituali pred počinak kada se cjeliva slika mrtve osobe, konstantno vraćanje na životne epizode u kojima su još uvijek živi oni kojih nema, te Šimićevo obraćanje mrtvim osobama, upućuju na rezigniranost spram smrti kao apsolutnom kraju. Tek praznina Desničine sobe i Šimićevog neba nagovještavaju strah od kraja koji će doći sopstvenom smrću, ja-smrću, a ne smrću nekog drugog. Prozni tekst Vladana Desnice i poeziju A. B. Šimića vezuju i promišljanja o snovima kao čovjekovom dislociranju iz stvarnosti, te poistovjećivanje sa (dugo)vječnim (Desnica sa drvetom, Šimić sa brijegom) kako bi se, makar podsvjesno, prevazišla smrt. Odnos

prema Bogu, u kojem ima i bogohuljenja, pomaže im da spoznaju ono što je nevidljivo i neopisivo, da prikažu neprikazivo, da dožive ono što je metafizičko, van granica života i iskustva. U toj neprestanoj narativnoj igri između svjesnog i nesvjesnog, opisivog i neopisivog, prošlog i sadašnjeg, između rezistencije i rezignacije, ono što je možda najprolaznije dobija vječnu konotaciju zbog nesvjesnosti o prolaznosti i krajnjem ishodu te životne prolaznosti, a to je dijete. Ono je, „frojdovski“ rečeno, okrenuto traženju zadovoljstva i posve je ravnodušno, bez mehanizama koji ga oblikuju u osobu sposobnu za život koji vodi u smrt. Stoga su i Desničine i Šimićeve igre proljećem, prirodom i njihova vraćanja u djetinjstvo odgoda, pa čak i ugoda, smrti.

Maja Džafić (1973.) rođena je u Bihaću, gdje je završila gimnaziju, Pedagošku akademiju i Pedagoški fakultet te stekla zvanja nastavnice razredne nastave i profesorice historije i bosanskog jezika sa književnošću. Radi u osnovnoj školi i mentorica je studentima Pedagoškog fakulteta. Godine 2014. magistrirala je na Filološkom fakultetu u Banjoj Luci, na Odsjeku za nauku o književnosti. Izlagala je teme na više međunarodnih konferencija iz oblasti književnosti i objavila: „Mimezis. Slika ili doživljaj svijeta“ u *Post Scriptum*, „Prilozi modelima i sistemima za uspostavljanje književne periodizacije“ u *Didaktičkim putokazima*, „Antiratne poruke u pripovijetkama Crnjanskog, Krleže i Kikića“ i „Provincija u pozadini Hasana Kikića u kontekstu svjetske i južnoslavenske književnosti“ u zbornicima radova, „Ares iz sobe broj 8 (Ispovijest jedne žene)“ u *Unsko – saskim novinama Krajina*. U akademskoj 2016./2017. godini upisuje doktorski studij Filozofskog fakulteta u Sarajevu, na Odsjeku za književnosti naroda BiH.

Bojan Đorđević

Katedra za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu
nalesko1965@gmail.com

Muva na gornjoj usni. Slika procesa umiranja u Desničinom prozi

U izlaganju se ispituju narativni postupci u Desničinih romanima i pripovetkama koji tematizuju proces umiranja. Polazeći od više puta naglašavane

činjenice o Desničinih filozofskim spoznajama i kontemplativnom pristupu temi smrti i umiranja (naročito u *Proljećima Ivana Galeba*), ovo izlaganje će, međutim, ukazati i na Desničin pripovedni prosek okrenut tematizaciji gašenja i zamiranja *tela*, fokusirajući se na naizgled paradoksalnu činjenicu da ljudsko telo u procesu umiranja biva dominantno nad duhom, ali se istovremeno potvrđuje i kao truležno, propadljivo i zemno. Ovo izlaganje će, dakle, ići za tim da na primeru iz nekoliko Desničinih dela predstavi ovu ambivalenciju duha i tela, proces tzv. obesveščivanja i paralelne telesne procese. Pokazaće se da Desnica nije bežao od naturalističkih elemenata u pripovedanju onda kada je to odgovaralo strukturi samoga književnog teksta i kontekstu u kome se priča ili epizoda romana odvija.

Bojan Đorđević (1965.) rođen je u Trsteniku, gde je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi kao vanredni profesor na Katedri za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu, za predmete „Arhivistika“, „Muzeologija“ i „Dokumentalistika“. Saradnik je Instituta za književnost i umetnost u Beogradu i upravitelj Zadružbine „Desanka Maksimović“. Zamenik je glavnog urednika časopisa *Književna istorija* i član uredništva časopisa *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*. Proučava dubrovačku književnost, srpsko-hrvatske kulturne i književne veze i kulturnu istoriju Srba i Hrvata. Objavio je deset monografija i više od sto dvadeset naučnih studija.

Goran Đurđević

Doktorand na Sveučilištu u Zadru
goran.djurdjevich@gmail.com

Ekokriticističko čitanje Desničina djela *Pronalazak Athanatika*

Pronalazak Athanatika kratak je nedovršen roman Vladana Desnice. Autor ekokriticistički pristupa čitanju posljednjeg Desničina kratkog romana *Pronalazak Athanatika*. Temeljna je postavka koliko je prožimanje odnosa kultura i priroda prilikom čitanja i analize ovog romana moguće uočiti i kako je distopija u vidu pronalaska lijeka protiv smrti povezana s recentnim

ekološkim temama i ekokriticističkim teorijama. Središnje pitanje smrtnosti-besmrtnosti pokušat će se iščitati u skladu s postmodernističkim teorijama i pristupima vezanima uz međusobno prožimanje humanistike i okoliša/prirode. Autor smatra kako je Desničin roman *Pronalazak Athanatika* uvod u ekokriticistička čitanja suvremenih autora (Edo Popović, Josip Mlakić, Mirela Holy i drugi) koji uključuju okolišnu komponentu u distopijske prikaze budućnosti.

Goran Đurđević (1988.) rođen je u Požegi, gdje je završio osnovnu i opću gimnaziju. Završio je preddiplomski i diplomski studij povijesti i arheologije na Sveučilištu u Zadru 2013. g. Trenutačno je student doktorskog studija humanističkih znanosti, smjer Interdisciplinarnе humanističke znanosti u Zadru. Dobitnik je stipendije MZOS-a za nadarene studente (A kategorija) u razdoblju 2007. – 2010. i Rektorovih nagrada za akademsku godinu 2008./2009. i 2011./2012. Finalist je Top stipendije u 2009. i 2011. godini. Dobiva nagradu Hrvatske udruge nastavnika povijesti 2015. za projekte i popularizaciju povijesti i Prvog svjetskog rata. Autor je više znanstvenih i stručnih radova i nekoliko prikaza knjiga. Objavio je popularnu monografiju, a priprema još četiri. Usavršavao se u Francuskoj, Portugalu, Njemačkoj, Srbiji i Estoniji. Član je Međunarodnog uredničkog vijeća časopisa *Ekonomska i ekohistorija* i *Rostra*, Društva za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju i Europskog društva za ekohistoriju (ESEH), kao i Hrvatskog arheološkog društva (HAD) te drugih strukovnih društava. Izlagao je ili objavljivao u Hrvatskoj, Bugarskoj, Estoniji, Francuskoj, Italiji, Makedoniji, Njemačkoj, Portugalu, Rumunjskoj, Sloveniji, Srbiji i Velikoj Britaniji.

Muhamed Filipović

Akademija nauka i umetnosti Bosne i Hercegovine

Tri Pjesnika i Smrt (Vladan Desnica, Mak Dizdar i Vladimir Popović)

U ovom prilogu želi se interpretirati shvatanje smrti u djelu tri pjesnika (u izvornom starogrčkom značenju riječi *pojetes*) čiji su se životi i djela isprepletali u Sarajevu tokom šeste i sedme decenije XX vijeka, a svi su dali značajan

ne samo književni, nego i filozofski doprinos temi smrti. Filozofski se polazi od Heideggerovog shvatanja smrti u poznatom 52. paragrafu djela *Sein und Zeit*. Heidegger konstatuje da je Smrt jedina izvjesnost i da određuje čovjekovo bivanje u životu kao ništa drugo. U radu želi se pokazati koliko sasvim različita književna djela ova tri pisca, ali koja sveukupno pripadaju baštini srednjoevropskog i mediteranskog modernizma, potvrđuju, a koliko obaraju Heideggerovo viđenje. Pored toga, autor se referira i na Heideggerovo viđenje pjesničkog jezika kao onog koji prevazilazi metafiziku Zapada. Dio izlaganja i poseban memoarski ekskurs takođe će dati pogled na isprepletenost života i djela ova tri pisca.

Muhamed Filipović (Banja Luka, 1929.), *professor emeritus* Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, predsjednik Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti u Sarajevu, redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, filozof, javni radnik i diplomata. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Banjoj Luci, studirao filozofiju na Univerzitetu u Beogradu 1948. – 1950., a nastavio u Zagrebu, gdje je diplomirao 1952. godine. Nastanjuje se u Sarajevu i radi kao gimnazijski profesor, bibliotekar Narodne i univerzitetske biblioteke, direktor Radničkog univerziteta „Đuro Đaković“ te direktor Visoke privredne škole. Studijski je boravio u Londonu (LSE) 1958. godine. Doktorirao 1961. godine pod mentorstvom Vladimira Filipovića sa Sveučilišta u Zagrebu. Sljedeće godine izabran je za docenta Filozofskog fakulteta u Sarajevu na predmetima „Logika i metodologija“ te „Gnoseologija“. Godine 1973. izabran za redovnog profesora na predmetu „Logika i metodologija“ na istom fakultetu, da bi 1977. godine postao član ANUBiH. Bio jedan od urednika drugog izdanja *Enciklopedije Jugoslavije* (1975. – 1982.). Godine 1992. i 1993. bio član državne bosanske delegacije na mirovnim pregovorima u Ženevi. Prvi bosanski ambasador u Švajcarskoj postao je 1993. godine, a prvi bosanski ambasador u Velikoj Britaniji 1995. godine. Od 1996. do 2000. nastavlja raditi na Univerzitetu u Sarajevu. Od tada osnovnu djelatnost obavlja u dvije spomenute akademije.

Glavno je polje naučnog interesovanja filozofija u širokom luku, a filozofski su mu uzori Aristotel, Kant, Hegel, Marx, Heidegger i Wittgenstein. Svoju tezu o strukturalnoj podudarnosti Heideggera i Wittgensteina prvi put objavio još 1961. godine, da bi do sličnih zaključaka Karl Otto Appel došao 1967. godine. Bavio se filozofskim osnovama Lenjinove misli, posebno Lenjinovim odnosom prema Hegelu, te utvrdio da lenjinizam kao ortodokсна ideologija ima malo veze sa Lenjinovim filozofskim pogledima. Proučavao mjesto jezika i govora u filozofiji. Napisao diltajevski orijentisanu historiju duhovnog života u Bosni i Hercegovini. Na polju sociologije vršio veliko istraživanje terensko-empirijskog

karaktera o rukovođenju u industriji BiH prije privredne reforme u SFRJ 1965. godine.

Najvažnije publikacije: *Lenjin: monografija njegove misli* (1968.; 1980.); *Marksizam i suvremena filozofija: studije iz suvremene filozofije* (1975.); *Filozofija jezika I* (1987.); *Bošnjačka politika: politički razvoj u Bosni u 19. i 20. stoljeću* (1996.); *Deset predavanja o ideji Evrope* (2000.); *Prilozi za historiju duhovnog života u Bosni i Hercegovini I-IV* (2004.); *Metodologija znanosti i znanstvenog rada* (2004.); *Filozofska istraživanja: filozofija, logika, jezik* (2005.); *Devetnaest etida posvećenih Mihailu Mihailoviču Bahtinu: istraživanja o jeziku i čovjeku* (2006.); *Bosanski duh lebdi nad Bosnom* (2006.); *Filozofski eseji* (2007.); *Moralni aspekt javnog djelovanja* (2007.); *Kraj epohe liberalizma: ciljevi revizije historije XX vijeka* (2009.); *Ples mrtvaca oko Mostara: filozofsko-politički esej* (2012.); *Kraj bošnjačkih iluzija: rasprava o uzrocima poraza bošnjačke politike i odgovornosti za njih* (2014.).

Matko Globačnik

Doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
mglobacn@gmail.com

Uloga smrti u njemačkoj filozofiji egzistencije međuratnoga perioda i njena recepcija u misli Stjepana Zimmermanna

Smrt ima važnu ulogu u misli glavnih predstavnika njemačke filozofije egzistencije međuratnoga perioda, Martina Heideggera i Karla Jaspersa. U Heideggerovoj ona je kraj „bitka-u-svijetu“, a u Jaspersovoj „granična situacija“ u kojoj se naslućuje ono transcendentno. Time smrt opusom obojice mislilaca znatno utječe na filozofski pravac koji je obilježen tjeskobom, nesigurnošću, potragom za smislom čovjekova postojanja i njegovim položajem u svijetu. Istim se pitanjima u međuratnoj Jugoslaviji bavio izuzetno plodan katolički filozof i teolog Stjepan Zimmermann. Još prije Heideggera (*Kant und das Problem der Metaphysik*, 1929.) i Jaspersa monografijom zaokružujući višegodišnje bavljenje filozofijom Immanuela Kanta (*Kant i neoskolastika*, 1920./1921.) i polazeći od njegova napada na tradicionalnu metafiziku, Zimmermann se s pozicije katoličkog intelektualca vjernog sko-

lastičkoj tradiciji bavio Kantovom problematikom koja je presudno utjecala na razvoj kontinentalne filozofije, a time i filozofije egzistencije. S potonjom je detaljno bio upoznat te će se s njome kritički razračunati u opsežnom djelu *Jaspersov egzistencijalizam* (2002.) koje je do danas ostalo neobjavljeno u punom opsegu. Ovo izlaganje pokušat će sistematski razjasniti ulogu smrti u filozofiji Heideggera i Jaspersa te utjecaj rečene teme na misao Stjepana Zimmermanna u povijesnom kontekstu međuratnoga perioda u kojemu su djelovala sva trojica mislilaca.

Matko Globačnik (Zagreb, 1990.), doktorand na poslijediplomskom doktorskom studiju Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu 2014. diplomirao povijest i filozofiju te je za uspjehe na studiju više puta nagrađivan. Objavljena mu je monografija *Izazov skepticizma. Utjecaj Humeove metafizike i moralne filozofije u Europi 18. stoljeća*, Zagreb 2016. Područja su njegova istraživačkog interesa intelektualna i kulturna povijest te povijest filozofije i etike, a iz tog područja objavljuje znanstvene radove i prikaze te izlaganjima sudjeluje na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Iva Grgić Maroević

Odjel za talijanistiku Sveučilišta u Zadru
igrgic@unizd.hr

Sanja Roić

Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
sroic@ffzg.hr

Desnica, prevoditelj i komentator Foscolovih *Grobova*

Važno mjesto u opusu Vladana Desnice zauzima prijevod Foscolovih *Grobova* s talijanskog jezika objavljen u zagrebačkom časopisu *Hrvatsko kolo* 1951. godine. Talijanski pjesnik, romanopisac, kritičar i prevoditelj Ugo Foscolo (1778. – 1827.), rođen u Grčkoj, odgojen u Dalmaciji (Splitu), kako se običavao predstavljati, svojim je kratkim spjevom *Grobovi* dao snažan poticaj

talijanskoj preporodnoj misli i sveukupnom književnom izričaju. Njegov je spjev preveden čak devet puta između 1869. i 1911. godine u časopisima koji su izlazili u Zagrebu, Dubrovniku, Novom Sadu, Mostaru i Splitu, a Desničin je prijevod deseti po redu. Jedanaesti je prijevod objavio Frano Čale u knjizi: Ugo Foscolo, *Ode. Soneti. Grobovi*, Zagreb 1991. U izlaganju će se analizirati motivi Desničinog izbora, kvaliteta prijevoda i komentara koji je objavljen uz prijevod. Kontekstualizirat će se zatim prijevod Foscolovih *Grobova* u Desničin prevoditeljski i spisateljski opus.

Iva Grgić Maroević, izvanredna profesorica na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru, diplomirala je talijanski i engleski jezik i književnost te magistrirala i doktorirala iz književnosti, s prevodilačkim temama, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Urednica je nekoliko traduktoloških zbornika, autorica niza znanstvenih i stručnih tekstova objavljenih u Hrvatskoj, Sloveniji, Italiji i Švicarskoj, kao i knjiga *Osman i njegovi dvojnici* (Zagreb – Dubrovnik 2004.), *Poetike prevodenja* (Zagreb 2009.) i *Politike prevodenja* (Zagreb 2017.). U trima mandatima bila je predsjednicom Društva hrvatskih književnih prevodilaca, u dvama mandatima Centra za ženske studije u Zagrebu. Za prevodilački rad dobitnica je godišnje nagrade „Frano Čale“ Talijanskog instituta za kulturu u Zagrebu (1993.) i godišnje nagrade „Josip Tabak“ Društva hrvatskih književnih prevodilaca (2013.).

Sanja Roić (Pula, 1953.) redovita je profesorica u trajnom zvanju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje talijansku književnost. Predavala je i istraživala na talijanskim sveučilištima i na Freie Universität u Berlinu. Objavila više autorskih i uredničkih knjiga, brojne znanstvene radove u domaćim i stranim publikacijama iz područja talijanske književnosti kulture (od 16. do 21. stoljeća) i prijevode talijanskih klasika i modernih autora. Vodila je znanstvene projekte. Nagrađena je i odlikovana za zasluge u promicanju talijanske kulture. Na *Desničinim susretima* sudjeluje od 2005. Knjige: *Stranci*, Zagreb 2006. i *Istočno i zapadno od Trsta*, Zagreb 2013.

Marija Grujić

Institut za književnost i umetnost, Beograd
margru22@hotmail.com

Četiri smrti u delu Borisava Stankovića

Izlaganje analitički razmatra motive smrti, kako materijalne, tako i duhovne, u delima Borisava Stankovića, uzimajući u obzir njegov celokupni opus. Tekst ukazuje da Stankovićev fikcionalni svet pristupa temi umiranja i fizičkog nestajanja u nekoliko osnovnih registara, kojima se metaforički ocrtava piščev složen odnos prema propadljivosti i duhovnoj tragiци ljudske egzistencije. Dok izvesni motivi smrti u Stankovićevoj prozi figuriraju kao simboli ključnih promena u individualnoj i kolektivnoj svesti glavnih junaka, naročito na planu porodičnih istorija i razvoja pojedinih ličnosti, drugi motivi smrti javljaju se kao tmurna, brutalno ogoljena i naturalistički estetizovana svedočenja o neumitnoj propadljivosti tela i svega živog, smeštena na groblja i usađena u nemušte rituale i folklorne slutnje o zagrobnom životu. U kontekstu evropskog stvaralaštva svoga doba, delo Borisava Stankovića donosi slojevit uvid u egzistencijalne opsesije i nedoumice čoveka kao kulturnog bića upitanog pred neobjašnjivošću sveta, utemeljenog u lokalnim prilikama i teskobnim ljudskim odnosima.

Marija Grujić doktorirala je na Centralnoevropskom Univerzitetu (Central European University) u Budimpešti iz oblasti rodnih studija i kulture, gde je i magistrirala. Osnovne studije iz opšte književnosti i teorije književnosti završila je na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Zaposlena je u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Predavala je na Odseku za rodne studije na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti i Centru za rodne studije na Univerzitetu u Novom Sadu. Do sada objavila je tri knjige: *Rod i kultura fragmentarnosti. Nečista krv i Gazda Mladen Borisava Stankovića* (2015.), *Reading the Entertainment and Community Spirit* (2012.) i *Bahtin i feministička književna analiza* (2007.), kao i niz drugih radova iz oblasti studija kulture, medija, rodnih studija, književne teorije, studija filma i reprezentacije. Oblasti njenog trenutnog istraživačkog rada su: izučavanje književnosti i balkanskih kultura, studija roda, popularne muzike, filma i teorija novih medija.

Vladimir Gvozden

Odsek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta
Univerziteta u Novom Sadu
vgvozden@mts.rs

Sunce, smrt i apsurd u *Proljećima Ivana Galeba* Vladana Desnice

Roman *Proljeća Ivana Galeba* započinje opisom šire i uže Galebove porodice, koja ostvaruje intenzivno, problematično prisustvo smrti u njegovoj egzistenciji. Njega zanimaju velika i mala istorija u međusobnom preplitanju. Povest se najpre odnosi na oca, „jadnog Franu“, pomorca koji je rano preminuo. Ivan ga nije upamtio, ali se oseća kao da je stariji od svog oca. Majka, žena iz „boljih pučkih redova“, umrla je naglo od upale pluća posle jednog izleta, koji su svi upamtili kao jedan od najlepših. Uzimajući u obzir ovaj momenat, kao i druge, Galebovo shvatanje proleća, odnosno „igre proljeća i smrti“, trebalo bi posmatrati kao razradu jednog navoda iz Da Vinčijevih *Dnevnika*: „čovjek koji sa radošću čeka svako novo proleće, svako novo leto, svaki novi mesec i godinu – verujući da to što čeka uvek dolazi prekasno – ne shvata da čezne za sopstvenim uništenjem (...)“. U slučaju Ivana Galeba prolećno klijanje se dešava zahvaljujući simboličkom i doslovnom radu sunca, ali to ne spasava dušu koja je „puna mrtvih čaura tuđih saznanja i tuđih razočaranja“. Prizivanje proleća stoji u tesnoj vezi sa senkom smrti: ovo izlaganje će biti pokušaj da se ta veza objasni kroz optiku apsurdnog čoveka koji nastoji da opiše svet koji ga okružuje mimo obrazaca percepcije svojstvenih tom svetu. Nulta tačka tog poduhvata je tačka ravnodušnosti koja se pretvara u najveću moguću znatiželju, koja je izraz mišljenja sveta kroz nihilizam a ne nasuprot njemu. Stoga se i smrt mora posmatrati kao granica diskursa, ali granica koje je u *Proljećima Ivana Galeba* pozitivna, delatna, utemeljujuća.

Vladimir Gvozden, književni kritičar i teoretičar, zaposlen na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Bio je gostujući profesor na Univerzitetu u Regensburgu, predavanja i seminare po pozivu je držao na univerzitetima u Bambergu, Giesenu, Pragu, Segedinu, Londonu i UPF-u Barcelona, gostujući istraživač bio je na univerzitetima u Torontu, Innsbrucku, Brnu i UPF-u Barcelona. Radovi su mu prevedeni na mađarski, makedonski, bugarski, španski, poljski i nemački jezik. Objavljene knjige: *Jovan Dučić putopisac. Ogljed iz književne imagologije*

(2003.); *Činovi prisvajanja. Od teorije ka pragmatici teksta* (2005.). *Srpska putopisna kultura 1914-1940.* (2011.); *Književnost, kultura, utopija* (2011.); *Pregledni rečnik komparativističke terminologije u književnosti i kulturi* (ur. M. Radović, B. Stojanović-Pantović i V. Gvozden, 2011.); *Nine Serbian Poets. Anthology of Contemporary Serbian Poetry / Devet srpskih pesnika. Antologija novije srpske poezije* (2012.); *Gordost* (grupa autora, 2014.); *Književnost i otpor* (2015.); *Pohlepa* (grupa autora, 2015.); *Anatomija robe. Ogled iz kritike političke ekonomije* (zajedno sa A. Lošoncom, 2016.).

Gordana Janjušević Leković

Gimnazija u Baru

gordana.lekovic.10@gmail.com

Vladan Desnica i Tomas Man. „Pobijanje“ i relativizovanje smrti u romanima *Proljeća Ivana Galeba* i *Čarobni breg*

U izlaganju se polazi od kontemplacije smrti u Desničinu romanu *Proljeća Ivana Galeba*, a u fokusu je Galebova ideja o „pobijanju smrti“, to jest – stav da to treba činiti „na svakom koraku“. Misli o odnosu čovjeka prema ovoj prirodnoj pojavi – od straha do koketerije – u suštini jesu vidovi iste borbe koja podrazumijeva upravo *pobijanje smrti* i potrebu za razvijanjem, izgrađivanjem, pokretanjem odgovarajućih odbrambenih mehanizama koji će tešku misao o konačnosti držati podalje od smrtnika. Eksplicite iskazane misli o smrti u strukturi Desničinog romana prepliću se sa idejama/esejima o drugim bitnim fenomenima života i svijeta – posebno o umjetnosti – kao i sa polisemijom vizuelnih i akustičkih poetizovanih slika u kojima je ideja smrti implicitno prisutna u slojevima umjetničkog teksta. Uporedna analiza na planu sloja ideja na glavnoj liniji izlaganja vrši se prije svega u odnosu na *Čarobni breg* Tomasa Mana, gdje u dubinskoj strukturi djela takođe nalazimo iznijansirane veze između umjetnosti i smrti, i gdje se na jedan drugi način, uz polifoniju koju omogućuje uključivanje više književnih likova i njihovih kazivanja – implicira ista misao o „pobijanju smrti“, odnosno relativizuje tragičnost neopozive sudbine čovjeka kao prolaznog bića. Obratiće se pažnja na ideje o smrti kao *precijenjenoj pojavi*, kazane iz ugla „njegov starog službenika“ na Čarobnom brijegu.

Gordana Janjušević Leković (Novi Pazar, 1962.) diplomirala je na Odsjeku za srpskohrvatski jezik i književnosti jugoslovenskih naroda i narodnosti Filozofskog fakulteta u Nikšiću (Univerzitet „Veljko Vlahović“ u Titogradu; danas – Univerzitet Crne Gore), magistrirala na smjeru Sociologija jezika na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gdje je odbranila i doktorsku disertaciju iz oblasti lingvostilistike. Laureat je nagrade „Stražilovo“ Zadužbine *Miloš Crnjanski* za 1988./1989. godinu. Objavila je više od sto kritičkih prikaza i recenzija, eseja, stručnih i naučnih radova iz oblasti književnosti, antropologije i lingvistike. Saraduje sa više listova, stručnih i naučnih časopisa u Crnoj Gori i regionu. Kao recenzentica i (ko-)autorica udžbenika saraduje sa Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva u Podgorici. Živi i radi u Baru.

Marijana Jelisavčić

Doktorandica na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu
marijanamajche@gmail.com

U Zagrobu nešto diše. Tema smrti u pripovedačkim zbornicima *Nešto diše u mojoj torti* i *Zagrob – zbirka hrvatskog horora*

Horor je žanr kome je u književnoj teoriji i istoriji posvećeno srazmjerno pažnje i dato isto toliko prostora. Praksa prećutkivanja i retuširanja dela sa „skarednim“ i „blasfemičnim“ sadržajem, koja započinje sa prosvetiteljstvom, nastavljena je kao po nekoj inerciji i kasnije. Do današnjih dana, neka od najvećih dela ovog žanra nisu prevedena na srpski i hrvatski jezik, kao što su i brojne studije i teorije horora ostale teško dostupni izvori na stranim jezicima. Samim tim pojava zbirke priča *Nešto diše u mojoj torti* i *Zagrob – zbirka hrvatskog horora* predstavlja značajnu književnu činjenicu. *Zagrob* je knjiga nastala kao rezultat konkursa iz 2006. godine i sabira 13 priča strave, 1 esej i nekoliko pesama autora iz Hrvatske. *Nešto diše u mojoj torti* broji 11 priča od 9 autora mahom iz Srbije, a izašla je najpre u PDF formatu na Internetu 2012. godine. U obe knjige, hororični događaji doprinose raznovrsnim manifestacijama smrti, kao jednoj od fundamentalnih pretpostavki žanra. Jedna od specifičnosti smrti u hororu vezuje se za priželjivanje okončanja života junaka, kako od samih aktera koji su podvrgnuti

nepodnošljivoj patnji, tako od i čitalaca ispunjenih mučnom neizvesnošću. U pomenutim zbirkama smrt može biti nasilna, često i nakon borbe sa onostranim, ali i u vidu iščeznuća ili preseljenja na drugi svet. Dešava se i njeno poricanje, jer pojedini junaci priča svedoče propadljivost tela, ali i postojanje alternativnih mogućnosti duhovne egzistencije s onu stranu smrti. Gotovo uvek, likovi koji se nađu suočeni sa smrću izgubiće život, neretko i sami birajući tragičan ishod. U ovom izlaganju, dakle, biće reči o fenomenu smrti u horor žanru, načinima na koje se prema njoj odnose junaci priča uzetih kao uzorak istraživanja.

Marijana Jelisavčić (Užice, 1992.), osnovnu i srednju školu završila u Bajinoj Bašti, a osnovne i master akademske studije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, smer srpska književnost. Za master rad *Elementi horor fantastike u romanu srpskog predromantizma* odlikovana je Brankovom nagradom Matice srpske. U oktobru 2016. godine upisala je doktorske studije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, gde nastavlja istraživanje horor fantastike u srpskoj književnosti 19. veka. Učestvovala je na nekoliko naučnih skupova u zemlji, regionu i inostranstvu. Objavila je nekoliko samostalnih naučnih radova: „O šminkerima, štrudlama i šoking šatru“ u zborniku *Magija signalizma* (i *Književnim novinama*), „Motiv darivanja u *Nemogućim pričama* i romanu *Most* Zorana Živkovića“ u časopisu *Filolog*, „Sila sili grize rep“ u almanahu *Književna fantastika*, „Foto novembar“ u časopisu *Koraci*; u zborniku *Vizije signalizma* tekstove „Signaliziranje – rikošetiranje čitaoca“ i „Signalističke horor priče“. Piše za onlajn časopise *Novi Polis* i *KULT*.

Bojan Jović

Institut za književnost i umetnost, Beograd
bojan.jovic@ikum.org.rs / userx64@live.com

Tanatologike Vladana Desnice. Igre poetike i smrti

U izlaganju se istražuju složeni antropološki, istorijski i poetički vidovi tematsko-motivskog kompleksa bolesti, umiranja i smrti u opusu Vladana Desnice. Prisutna u punom obimu, ova tematika, pored pomenutih, kod

Desnice uključuje i problematiku samoubistva, nasilne smrti, mogućnosti lečenja i iskorenjivanja bolesti, kao i postizanja besmrtnosti. Stoga se Desničina vizija problema ljudske propadljivosti i nestajanja odlikuje bitnim filozofskim upitanostima, pre svega o prirodi ljudskog individualnog odnosno kolektivnog postojanja i mišljenja, o moralnoj odgovornosti za sopstvenu smrt i smrt drugih; takođe se razvija pitanje mogućnosti i posledica rešenja problema ljudske konačnosti putem primene naučnih (medicinsko-farmaceutskih) sredstava i tematizuju moguće posledice koje besmrtnost može da ima na ljudsko društvo. Pri tome, Desnica razvija kolektivnu antiutopijsku viziju najrazličitijih zloupotreba i negativnih posledica praktičnog ostvarenja besmrtnosti. Budući da je tematika bolesti, umiranja i smrti prisutna i u delima u kojima to nije vidljivo na prvi pogled, i da utiče na žanrovska rešenja koja kod Desnice podrazumevaju i okretanje žanrovima ozbiljno-smešne, karnevalizovane književnosti, na osnovu dijaloške strukture i humorističko-satirične distance, istražuju se genološke perspektive uvođenja smehovnog pristupa problemu bolesti i smrti u opoziciji sa klasičnim, „ozbiljnim“ refleksivnim stilom pripovedanja.

Bojan Jović (Beograd, 1963.), naučni savetnik i direktor Instituta za književnost i umetnost u Beogradu, proučava teorijsko-metodološka pitanja komparatistike i nauke o književnosti, odnose srpske i evropske avangardne, (naučno) fantastične, utopijske i ozbiljno-smešne književnosti, poetičke osobine srpske književnosti XIX i XX veka, kao i opšte osobine i istorijat srpskih i stranih književnih rodova, vrsta i žanrova. Rukovodilac projekta „Uporedna istraživanja srpske književnosti (u evropskom kontekstu)“ 2006. – 2010. g. Od 2011. rukovodi projektom „Srpska književnost u evropskom kulturnom prostoru“. Urednik u *Književnoj istoriji* od 2006. Predstavnik Srbije u akciji COST A32 „Open Scholarly Communities on the Web“, 2008. – 2010. godine. Član bilateralnih francusko-srpskih projekata „Le mouvement surréaliste et les intégrations européennes. Le groupe de Paris et la groupe de Belgrade“, 2009. – 2010. i „Hybridation des genres dans l'avant-garde européenne (de la transgression à l'effacement des frontières)“, 2011. – 2012. Član EAM-a (European Network for Avant-Garde and Modernism Studies) od 2009. godine. Član Programskog komiteta XVI Međunarodnog kongresa slavista, Beograd 2018. Rukovodilac srpskog projektog tima „*Desničini susreti* i hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam“ u naučno-tehnološkoj saradnji između Republike Srbije i Republike Hrvatske. Objavio četiri monografije, sto šezdeset stručnih radova, kao i dvadesetak prevoda sa engleskog, nemačkog, francuskog i italijanskog jezika.

Virna Karlić

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
virnakarlic@gmail.com

Metafora i konceptualizacija smrti u *Proljećima Ivana Galeba*

Pod pretpostavkom da čovjek konceptualizira svijet oko sebe (uspostavlja pojmove) na temelju svojeg fizičkog, osjetilnog, emocionalnog i intelektualnog iskustva, teorija pojmovne metafore zasniva se na hipotezi da jednostavne i konkretne pojave doživljavamo izravno, a one apstraktne i složene posredstvom poznatih, bazičnih iskustava. Kognitivna semantika, utoliko, značenje definira kao subjektivnu konceptualizaciju stvarnosti, a jezik uzima kao ključan pokazatelj načina na koji razmišljamo. Dok se u okviru teorije književnosti metafora promatra kao stilska figura, u okviru kognitivne semantike ona se tumači kao mehanizam s pomoću kojeg čovjek poima i organizira stvarnost. Tako, primjerice, mnogi jezici svijeta svjedoče o tome da apstraktan pojam poput smrti čovjek konceptualizira posredstvom konkretnih, jednostavni(ji)h pojmova (SMRT JE ENTITET: *Smrt je došla po njega*; SMRT JE GORE: *On je sada na nebu*; SMRT JE ODLAZAK: *On nije više s nama* itd.) Pitanje odnosa i granice između nepoetske i poetske metafore otvoreno je jednako kao i pitanje odnosa i granice između nepoetskog i poetskog jezika. U ovome se izlaganju raspravlja o prirodi tih odnosa te se analiziraju pojmovna i poetska metafora smrti u *Proljećima Ivana Galeba* s ciljem utvrđivanja modela konceptualizacije centralnog motiva Desničina romana.

Virna Karlić (1985.) rođena je u Rijeci. Završila je studij južne slavistike i etnologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 2008. godine radi na istome fakultetu kao znanstvena novakinja na Odsjeku za južnoslavenske jezike i književnosti, na projektu „Književni, jezični i kulturološki aspekti hrvatsko-makedonskih odnosa“. Od tada izvodi nastavu iz srbijskih jezičnih kolegija. Od 2013. godine suradnica je na projektu „Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji/regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)“. Doktorirala je 2014. godine na lingvističkoj temi *Određenost i neodređenost u srpskom i hrvatskom jeziku* te joj je dodijeljen status poslijedoktorandice. Od 2015. u zvanju je znanstvene suradnice. Sudjelovala je na 20-ak znanstvenih skupova te objavila preko 20 znanstvenih i niz stručnih radova. U postupku je

objavljivanja njezina prva autorska znanstvena knjiga te zbornik radova sa skupa „Tranzicija i kulturno pamćenje“, koji je uredila zajedno s prof. dr. Dušanom Marinkovićem i Sanjom Šakić. Područja su njezina znanstvenog interesa pragmatika te gramatika i povijest srpskog jezika.

Zvonko Kovač

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
zkovac@ffzg.hr

Prikazivanja umiranja i smrti (eshatološka, ekološka i interkulturalna perspektiva)

Na simpoziju o Vladanu Desnici, koji je održan prije dvadeset godina u Zagrebu (*Zbornik radova o Vladanu Desnici*, Zagreb 2004.), Franjo Grčević izložio je svoj rad „Proza Vladana Desnice u eshatološkoj perspektivi“, pa će u uvodnom dijelu ovoga izlaganja, prije svega, biti riječi o Grčevićevu eshatološkom pristupu književnosti, kao i njegovu ekološkom zauzimanju. Glavni dio rasprave odnosit će se na istraživanje prikazivanja, odnosno reprezentacije umiranja i smrti u književnosti Desničina doba, obnove modernizma i postmoderne, s osobitim naglaskom na interkulturalno čitanje i međukulturalnu prozu (od Vladana Desnice i Mirka Kovača do Miljenka Jerговиća i Gorana Vojnovića). Naročita pozornost posvetit će se i teorijskom okviru istraživanja na osnovama rezultata slovenskog projekta o filozofskoj relevantnosti smrti i umiranju objavljenima u zborniku radova *Življenje smrt in umiranje v medkulturalni perspektivi* (ur. Maja Milčinski i Ana Bajželj Bevelacqua), Ljubljana 2011.

Zvonko Kovač, redoviti profesor, predstojnik Katedre za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Osim u svojstvu nastavnika, djelovao je kao pročelnik Odsjeka, suorganizator i voditelj južnoslavističkih studija i projekata. Bio je mentor za šesnaest završenih doktorata i magisterija s temama iz južnoslavenskih književnosti. Povremeno je predavao ili boravio na istraživačkim stipendijama na drugim sveučilištima u

zemlji i inozemstvu (najviše u Göttingenu te kao gostujući profesor u Rijeci). U svojim istraživanjima i u nastavi književnosti posebno se bavio pitanjima interpretacije književnosti i esejistike, metodologijom interkulturalne povijesti književnosti, međuknjiževnom kritikom i sl. Važnije knjige: *Kritika knjigoslovlja i druge kritike* (1987.), *Poetika Miloša Crnjanskog* (1988.), *Međuknjiževna tu-maćenja* (2005.), *Međuknjiževne rasprave – Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti* (2011.), *Interkulturalne studije i eseji* (2016.).

Bruna Kuntić-Makvić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
bkm@ffzg.hr

Haronova dobra. Antički motivi u tanatičkom repertoaru Vladana Desnice

Klasična izobrazba i široka kultura Vladana Desnice te – dakako – on sâm vlastitim izborom, učinili su u njegovim djelima raznovrsne referencije na antiku i na antičko nasljeđe vrlo brojnim. Evocirao je i antičke koncepte smrti, postupka s pokojnicima i zagrobnog života. Ti prizivi dolaze iz dvaju glavnih izvora: iz Desničinih znanja i volje te iz dalmatinskog krajolika koji ih nameće, a kojim se kreću i Vladan Desnica i njegovi likovi. Za ovu priliku nazivamo tu skupinu antičkih motiva dobrima Harona, mračnoga lađara sa Stige. Nastojat će se pokazati koji su to motivi, kako se uklapaju u Desničina djela i kako ih je ponekad sâm stvorio, preobražavajući tečevinu iz antičke baštine u Haronovo dobro, čak i kad to izvorno nije morala biti.

Bruna Kuntić-Makvić (Zagreb, 1952.), redovita profesorica u trajnom zvanju, predstojnica Katedre za staru povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i voditeljica Centra za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti Zavoda za hrvatsku povijest istog Odsjeka. Završila je osnovnu školu klasičnog smjera i klasičnu gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je arheologiju i klasičnu filologiju, znanstveni magisterij iz povijesti i doktorat stekla je iz povijesnih znanosti. Područja rada: stara povijest, antička arheologija, hrvatska latinistička historiografija. Među ostalim, istražuje odraze hrvatske antičke baštine u djelima povjesničara i književnika kasnijih razdoblja.

Izvod iz bibliografije: „Tradicija o našim krajevima u antičkom razdoblju kod dalmatinskih pisaca XVI i XVII stoljeća“, *Živa antika*, 34/1984.; *Ivan Lučić, O Kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske* (s M. Kurelcem), Zagreb 1986.; „Katančićev opis Siscije“ (s M. Šegvić), *Opuscula archaeologica*, 16/1992.; „Klasična starina u hrvatskoj kulturi“, *Prilozi za hrvatski nacionalni program – promišljanje identiteta* (ur. M. Maras), Zagreb 1994.; „Zamisao o kontinuitetu u pregledima hrvatske povijesti: Tadija Smičiklas“, *Starohrvatska spomenička baština – Radanje prvog hrvatskog kulturnog pejzaža* (ur. M. Jurković i T. Lukšić), Zagreb 1996.; „Polibije i dva Demetrija: *Pharos* u hrvatskoj književnoj predaji“, *Međunarodni skup Faros i Starogradske polje, Stari Grad 7. – 9. rujna 2016.* (ur. A. Devlahović), Muzej Staroga Grada 2016.

Aleksandra Kuzmić

Filološka gimnazija, Beograd

Institut za književnost i umetnost, Beograd

sandrakz@eunet.rs

Dramaturgija slobode i smrti ili o *Ljestvama Jakovljevim* Vladana Desnice u svjetlu Sartrove teorije o *pozorištu situacija*

U izlaganju se Desnićine *Ljestve Jakovljeve* ispituju u odnosu na najznačajnije premise *pozorišta situacija*, čije je osnove postavio i razradio Žan Pol Sartr u teorijskim spisima o teatru. Tema je istraživana komparatistički, uz korišćenje odgovarajućih metoda teorijske dramaturgije i istorije pozorišta. U središtu *Ljestava Jakovljevih* je intelektualac u ratnom vremenu, pred kojim je životno značajno ali i univerzalno pitanje odgovornosti pojedinca u dramatičnim vremenima, pitanje najtešnje povezano sa odnosom prema slobodi i smrti. A upravo ove motive autor postavlja u osnove ideološkog i dramaturškog tlocrta svog dramskog prvenca, uvodeći ga time u žanrovske okvire koje Sartr označava kao obnovu klasičnog tragičkog diskursa u novom vremenu, jer junak strada svojom krivicom u sudaru sa *istorijskim datostima*. Desnica se, gradeći lik Jakova Pećine, opredeljuje da svog junaka predstavi kao *karakter u nastajanju*, da predoči *trenutak izbora, slobodnu odluku koja angažuje moral i čitav jedan život*. Dramski sukobi utemeljeni su na *sukobima aktuelnih prava vezanih za svakodnevni život*, te se stoga ovo

delo, premda su ga i autor i kritičari tretirali ili kao psihološku, ili kao realističku, odnosno realističko-naturalističku dramu, pokazuje i kao značajno i čvrsto oslonjeno na temeljne poetičke odrednice *pozorišta situacija*. Premijerno izvedene u Jugoslovenskom dramskom pozorištu tokom perioda izvesne deždanovizacije, kad na repertoaru ovog teatra dominiraju savremeni pisci, *Ljestve Jakovljeve se*, i pored odstupanja od eliptičnog jezičkog idioma za koji se Sartr zalaže, velikim delom, i to zahvaljujući načinu na koji su dramaturški predstavljeni motivi slobode i smrti, uklapaju u tadašnji *novatorski manir svojstven francuskim autorima*, iako ga ni Vladan Desnica, ni ondašnji pozorištnici, a ni savremeni tumači ne čitaju u tom dramskom ključu.

Aleksandra Kuzmić (Beograd, 1961.) diplomirala je i magistrirala na Filološkom fakultetu, a doktorirala na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Predaje književnost u Filološkoj gimnaziji. Spoljna je saradnica Instituta za književnost i umetnost (1986. – 1993. i ponovo od 2017. na projektu „Srpska književnost u evropskom kulturnom prostoru“). Sarađivala je na projektu „Od podsticanja inicijative, saradnje i stvaralaštva do novih uloga i identiteta u društvu“ (Institut za pedagoška istraživanja) i bila članica stručnog tima na projektu „Kultura kritičkog mišljenja“ Instituta za psihologiju. Bila je angažovana u brojnim stručnim timovima pri Ministarstvu prosvete Srbije. Pored udžbenika i priručnika za srednje škole, objavila je i knjigu *Slika sveta u dramama Dušana Kovačevića. Gola istina i čas istorije* (2014.). Podnela je saopštenja na više međunarodnih naučnih skupova u zemlji i inostranstvu. Stručne radove objavljuje u periodici (*Književna istorija, Teatron, Scena, Kazalište*). Njena naučna interesovanja usmerena su na istraživanje dramskog stvaralaštva srpskih pisaca u drugoj polovini XX veka.

Tin Lemac

tinlemac01@gmail.com

Zagrobne slike u pjesničkoj knjizi *Čađ i pozlata* Marije Čudine

Pjesnički se opus Marije Čudine sastoji od pet knjiga (*Nestvarne djevojčice* (1959.), *Čađ i pozlata* (1963.), *Pustinja* (1966.), *Tigar* (1971.), *Paralelni vulkani* (1982.)). U njoj je poetici snažno naglašen tanatološki aspekt.

U knjizi *Čađ i pozlata* (1963.) dominantni su zagrobni motivi koji čine njezinu slikovnu jezgru. Oni se naslanjaju na refleksivnu jezgru u kojoj je dominantan subjektov govor o odnosu života i smrti kao Univerzaliji koja se u bitnom definira u egzistencijalističkom kodu. Cilj ovog izlaganja predstavlja kulturološki i poetički opis navedenih zagrobnih slika. U kulturološkom opisu određuje se podrijetlo zagrobnih motiva. Pritom, koriste se spoznaje iz područja simboličkih istraživanja zagrobnih kultova. Poetički opis u bitnom obrazlaže mogućnost određenja Čudinina pjesništva kao nadrealističkog, što je naglasio dio starije kritike. Taj se aspekt obrađuje stilističkom i semiotičkom analizom te definiranjem oniričkog kao temeljnog nadrealističkog konstituensa. Dobiveni zaključci uvode se u dijalog s refleksivnom jezgrom u vidu semantičkog opisa zona jezgrenog međudjelovanja i ispituje predominacija poetičkog faktora kako bi se zaključilo radi li se o nadrealističkom pjesništvu ili nadrealističkoj stilizaciji egzistencijalističkog pjesništva.

Tin Lemac (1983.) rođen je u Zagrebu, gdje završava osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2007. godine (kroatistika/arheologija). Iduće godine upisuje poslijediplomski doktorski studij kroatistike na kojem je doktorirao 2013. godine temom *Stilematičnost lirskog idioma Anke Žagar*. Književni je teoretičar i kritičar, urednik u književnom časopisu *Republika*, član recenzentskog odbora američkog znanstvenog časopisa *US China Foreign Language*, neovisni istraživač, slobodnjak u području kulture i književne znanosti. Autor je knjige *Autorsko, povijesno, mitsko (pjesnički diskurs Vesne Parun – teorija i interpretacija)* i urednik zbornika suvremenog ženskog pjesništva u regiji (*U mreži stih*). Napisao je sedamdesetak znanstvenih i kritičkih radova u važnim tuzemnim publikacijama (*Fluminensia, Croatica et Slavica Iadertina, Umjetnost riječi, Nova Croatica, Zadarska smotra, Riječi*). Područje njegova znanstvenog rada obuhvaća poetiku i stilistiku suvremenog hrvatskog pjesništva i stilističku aksiologiju poetskog teksta, a u kritičkom je radu usmjeren na recenzije i prikaze poetskih i književnoznanstvenih knjiga suvremenih hrvatskih autora. Govori i piše na engleskom i španjolskom, a čita na njemačkom i francuskom jeziku. Član je Matice hrvatske, Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog filološkog društva.

Nataša Mačukat

natasamilanov@gmail.com

Tanatos. Blizina smrti kao zamajac umetničkog stvaranja

Ovaj osvrt će se baviti motivom tanatosa u psihoanalizi i njegovom kasnijom percepcijom u humanističkim naukama i u umetnosti na meta-nivou, sa posebnom obradom ovog motiva u delu Vladana Desnice uz paralele sa delima domaće i svetske književnosti (Novalis, Tomas Man, Ivo Andrić, Danilo Kiš). Biće ukratko razmotreno viđenje blizine smrti kao predmeta u umetničkom delu sa jedne strane i kao pokretača za umetničko stvaranje sa druge strane – u psihologiji, estetici i umetnosti, kao i u opusu Vladana Desnice. Uz kratak pregled tema pre- i postegzistencije u filozofiji, različitim religijama i književnosti, centralna tema ovog izlaganja je pitanje da li je umetnost otrgnuće od smrti, večna egzistencija i sa tim u vezi, motiv neostvarenog poriva za umetničkim stvaranjem kod Vladana Desnice i Danila Kiša sa kojim ide motiv bezličnog, „bezmirisnog“ života koji, prema Danteu, vodi u predvorje pakla. Uz polazni prilog baroka i „Memento mori“, epohe sa neposredno mnogo stradanja, ali i neverovatno produktivne, pre svega u oblasti likovne umetnosti će se davati primer sa stanovišta različitih humanističkih disciplina i iz dela Vladana Desnice koji daju potkrepljenje različitim odgovorima na pitanja: *Da li smrt koja se neprekidno nadvija dovedi do te razigranosti u stvaranju? Da li je stvaranje jednostavno magijska želja za večnom egzistencijom koja postaje neuporedivo jača u neposrednoj životnoj opasnosti?* Možda su se iznad te atavističke želje uzdigli oni koji odbijaju da budu, pa i u samrtnom ropcu, kako Andrić kaže, preteče Antihrista, stvarajući nove lepše svetove, ili prosto prevazišavši to da se bave ovostranom, „tehne“ umetnošću, senkom senke – romantičarski umetnik bez umetničkog dela ili svi muzičari, među njima i Ivan Galeb. Muzika kao neprostorna i nepredmetna, nju koju najviše „bole“ Platon i iracionalisti, jer je jedna umetnost koja nas ne prikliva za materijalni svet i stoga ima od svih umetnosti najpomirljivi odnos prema smrti.

Nataša (Milanov) Mačukat (Beograd, 1986.), završila studije nemačkog jezika i književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu, izborni jezici nemački i norveški. Kao stipendistkinja CEEPUS-a studira nauku o prevodu i germa-

nistiku u Beču. Od 2008. bavi se stručnim i književnim prevodjenjem. Na simpozijumu „Prevodjenje Friderike Majreker“ Literaturhausa izlagala problematiku prevodjenja Friderike Majreker na srpski. Objavljeni prevodi: Pol de Man, *Fenomenalnost i materijalnost kod Kanta* u *Poljima* br. 458 (sa engleskog na srpski); Tomas Havlik, *Auto pun vode* u *Sveskama* br. 93 (sa nemačkog na srpski); Karl Krolov, *Pesme* u *Sveskama* br. 95 (sa nemačkog na srpski); Milan Orlić, *Rodendanska pesma. Senke odsutnih gostiju* u austrijskom časopisu *Etcetera* (sa srpskog na nemački); Helmut Krauser, *Tanatos – treća zona* u *Sveskama* br. 97 (sa nemačkog na srpski). Učestvovala kao prevodilac i lektor na izradi nemačko-srpskog i englesko-srpskog Ponsovog rečnika.

Ivan Majić

imajic81@gmail.com

Književnost kao odnos pisanja prema smrti. Romani *Derviš i smrt* Meše Selimovića i *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice

Premda se književni postupci u dvama najpoznatijim romanima Meše Selimovića i Vladana Desnice znatno razlikuju, zajednički im je ipak odnos prema propitivanju samoga čina pisanja. U pozadini je dublje pitanje na koje pripovjedači romanâ *Derviš i smrt* i *Proljeća Ivana Galeba* pokušavaju pronaći odgovor, a tiče se inicijalnog pitanja statusa književnosti koja nastaje tim zapisivanjem. I dok priča nastaje, nerijetko uz kolebljiva pripovjednog subjekta, neizbježno se upravo taj subjekt promeće istovremeno i u heroja i u žrtvu vlastita zapisivanja. I Selimovićevu i Desničinu pripovjedaču prvu prepreku u suočavanju s vlastitim identitetom predstavlja sâm medij jezika kojemu su, nužno, izručeni. Složimo li se s Blanchotovom tvrdnjom da „pisanje nikada nije moć s kojom se raspolaze“, što rezultira stanjem u kojem pisac „što više piše, manje je siguran da piše, jer se više bliži krajnjoj točki onoga čemu djelo stremi kao svome počelu“, tada pisanje u sebi nosi i stanovitu egzistencijalnu tjeskobu gdje je smrt neizbježno odredište tomu procesu. Prisutnost smrti i u Desnice i u Selimovića, i to baš one smrti koja je suprotstavljena ili omjerena o proces pisanja kao nastajanja književnoga djela, jasno je istaknuta već samim naslovima romana (podnaslov je Desničina romana znakovit: *Igre proljeća i smrti*). Smrt je za obojicu pripovjedača

izuzetno važna jer pripovjedač, prema Benjaminu, „od smrti posuđuje autoritet“, što se jasno može prepoznati u pripovjedača Nurudina i Galeba. U tom će se smislu u ovom izlaganju analizirati odnos pisanja i smrti, kako na formalnoj, tako i na sadržajnoj razini spomenutih romana.

Ivan Majić (1981.) rođen je u Splitu. Diplomirao je kroatistiku i slavistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Odsjeku za južnoslavenske jezike i književnosti istoga fakulteta od 2005. do 2015. održavao je seminare iz poredbene južnoslavenske književnosti i bosanskohercegovačke književnosti. Doktorirao je 2011. Sudjelovao je na tridesetak međunarodnih znanstvenih skupova, a održao je i gostujuća predavanja na sveučilištima u Grazu, Giessenu, Hamburgu, Klagenfurtu/Celovcu, Zürichu, Jeni, na Sveučilištu Washington u SAD-u i Humboldtovu sveučilištu u Berlinu. U razdoblju od 2012. do 2014. sudjelovao je na poslijedoktorskom projektu na Friedrich-Schiller Sveučilištu u Jeni, Njemačka. Autor je knjige *Pripovjedna (ne)moć sjećanja – analiza književnog djela Meše Selimovića*, Zagreb 2017. Suurednik je (uz Andreu Milanko i Anu Tomljenović) zbornika *Dosezi psihoanalize – književnost, izvedbene umjetnosti, film i kultura*, Zagreb 2015. Godine 2015. pristupio je franjevcima Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda te je bogoslov i student Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Bojan Marković

Učiteljski fakultet u Beogradu
bojan.markovic@uf.bg.ac.rs
bojan.markovic1@gmail.com

Smrt, drug iz djetinjstva. Ka komparativnoj tipološkoj srodnosti Desnice i Kiša

U izlaganju se komparativno istražuje tipološka srodnost poetičkih dominant i konstanti u literarnom opusu Vladana Desnice i Danila Kiša. Pokazuje se da su zajedniče teme dva pisca, kao što su djetinjstvo, pitanje porekla, odrastanja, sećanja, teme i postupci transponovanja vremena i prostora, teme intuitivnog umetničkog saznanja, bolesti i ozdravljenja, tipološki podređene uobličavanju jedne poetički povlašćene teme – smrti. Pisци u svojoj literaturi gledaju na čoveka kroz „prozor smrti“, „bremenitost smrću“ je tema usko

vezana za portret umetnika, istovremeno sa idejom smrti kod dece javlja se ideja o dečjoj besmrtnosti, itd. Sve ovo presudno utiče na to da pojedinačni slučajevi smrti oko Desničinih i Kišovih junaka prerastaju u opštu studiju fenomena smrti. Primera radi, ukoliko se odstrani svojstvo metafizičke zebnje Kišovih junaka, ostane li Ivan Galeb bez ontološke situacije blizine smrti, ili prosto, dekonstruiše li se siže koji reflektuje tanatosnu tematiku, ukinuli bi se tematski krugovi proistekli iz problema smrti, pa i sama konstrukcija likova/junaka ili čak autorska instanca i samosvest. Konačno, u književnim delima Desnice i Kiša po-etičko odnošenje pisanja naspram fenomena smrti oblikuje metafizička morfnost evropske filozofske misli.

Bojan Marković, asistent u naučnoj oblasti Metodika nastave srpskog jezika i književnosti na Učiteljskom fakultetu u Beogradu. Student je doktorskih studija. Autorov master rad se bavi komparativnom analizom dela Desnice, Kiša i Prusta. Najvažniji naučni radovi: „Interkulturalnost u nastavi književnosti na primeru knjige *Garavi sokak* Miroslava Antića“, *Godišnjak Katedre za srpsku književnost sa južnoslovenskim književnostima Filološkog fakulteta*, XI/2015.; „Metodološke postavke u zasnivanju nastavne interpretacije *Proklete avlije*“, *Književnost i jezik*, 1–2/2015.; „Stilske figure i njihovo značenje – transformacija sadržaja“, *Didaktičko-metodički pristupi i strategije – podrška učenju i razvoju dece*, Beograd 2015.; „The Meaning of Writing Modern Poetry. The Sense of an Avoided Sense“, *Transcultural studies. A Journal in Interdisciplinary Research*, 1/2015.; „Folk tales today – two minds of oral prose“, *Slavonic Literary World: Contexts and Confrontations II*, Brno 2016. Autor je knjige poezije *Riba koja je progutala svet* (nagrada „Mladi Dis“). Koautorski je priredio knjigu o lektiri *Piknik za Irmu*.

Mirjana Matijević Sokol

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
mmsokol@ffzg.hr

Epitafi srednjega vijeka. Knjige života i smrti

Epitaf kao zapis u kamenu na mjestu vječnog počivališta pokojnika povijesno je svjedočanstvo o pojedincu ili obitelji koje memorira i slavi. Težište je izlaganja na sepulkralnim natpisima sastavljenim latinskim jezikom koje

pratimo od ranokršćanskog razdoblja pa tijekom srednjeg vijeka, iako je epitaf kao zapis stariji od tog vremena. Neki su sastavljeni vrlo jednostavno u formulama koje se razvijaju s vremenom. Sadrže u sebi prozopografske naznake za upoznavanje pojedinih društvenih skupina. Neki epitafi prelaze obične okvire memorije i slave pokojnika biranim riječima. Oni su pjesnički uraci sročeni u metru s dugom tradicijom od vremena papa Damaza. Njihove značajke postale su opća mjesta (*loci communes*) epitafile i kasnije. U izlaganju će se iznijeti kratak osvrt na ishodišne točke srednjovjekovne epitafile, a to su odabrani ranokršćanski epitafi Salone, dok će se težište usmjeriti na latinske epitafe, kako ranoga srednjega vijeka tako i one kasnije. Za hrvatsku su povijest ovakvi zapisi osobito važni kao povijesno vrelo zbog biografskih elemenata koje sadrže (epitaf kraljice Jelene), a neki se opet po pjesničkom izričaju svrstavaju u najraniji pjesnički korpus sročeni u heksametrima na tradicijama odabranog antičkog pjesništva i biblijskom korpusu.

Mirjana Matijević Sokol (Split, 1952.) završila je klasičnu gimnaziju u Splitu. Diplomirala je arheologiju i latinski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1976. te na istom fakultetu 1985. magistrirala, a 1999. doktorirala iz povijesnih znanosti temama iz života i djela Tome Arhiđakona. Zaposlena je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U zvanje redovite profesorice u trajnom zvanju izabrana je 2014. Predstojnica je Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Njezina znanstvena djelatnost obuhvaća nekoliko tematskih područja: pomoćne povijesne znanosti (diplomatika, paleografija, egdotika, heraldika, epigrafija), Toma Arhiđakon i njegova *Salonitanska povijest*, te hrvatska srednjovjekovna povijest u cjelini. Uz više od sto objavljenih znanstvenih i stručnih radova te nekoliko knjiga (*Toma Arhiđakon i njegovo djelo*, *Evangelium Spalatense*, *Studia diplomatica* itd.), sudjelovala je predavanjima na šezdesetak domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Dobila je nagradu „Josip Juraj Strossmayer“ te *Plaketu* Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Dina Merdan

merdan.dina@gmail.com

Priče o ratu i smrti. Bosanska književnost od '90-ih do danas

Bosanskohercegovačka književnost, nastajala devedesetih godina 20. stoljeća, često kategorizirana kao (anti)ratno pismo, svjedoči o poetičkom prevratu koji se desio pod utjecajem novih društvenih okolnosti. Rat, a kasnije i tranzicija, upisali su se u književno stvaralaštvo, prije svega mlade generacije umjetnika. Obrat prema angažiranoj književnosti, hibridnost književnih formi, dnevničko-ispovjedni ton, problematiziranje pamćenja i traume, obrat prema priči i pričanju, neka su od obilježja žanra kratke priče, kakve su pisali pisci Miljenko Jergović, Semezdin Mehmedinović, Selvedin Avdić, Karim Zaimović, Alma Lazarevska, Irfan Horozović i drugi. Načini na koje se antiratno pismo u Bosni i Hercegovini kasnije transformiralo su različiti, ali primjetan je kontinuitet prisustva pozadinske teme rata i smrti od devedesetih naovamo. Međužanrovska prožimanja i hibridizacija književnih formi, povratak priči i pričanju, obnova realističke tradicije, čime književnost postaje neka vrsta osobnog svjedočenja, označit će početak književnog fenomena koji još uvijek traje. Primjetno je također redefiniranje povijesnog pamćenja, otpor prema mitologizaciji i nacionalnoj viktimizaciji u korist individualnih svjedočanstava o osobnim gubicima, smrti kao neposrednom iskustvu pojedinca, strahu i apsurdnu rata i nezavidne pozicije pojedinca u njemu, što u konačnici uvjetuje nove modele kulturnog sjećanja. Uvjetno podijeljena na ratno, poslijeratno (tranzicijsko) i posttranzicijsko pismo, zbog interesa za neposrednu stvarnost, često iskazano (pseudo)dokumentarističkim formama i jednostavnijim jezikom, bosanskohercegovačka književnost dijeli slične puteve razvoja sa književnostima zemalja nastalih raspadom Jugoslavije, prevashodno hrvatskom književnošću. Posmatrana u širem interliterarnom kontekstu, ova književnost zapravo ispisuje i kolektivne traume evropskih tranzicijskih društava. Drame identitarnog rasula, koje prati nostalgija, tragika izmještenosti i smrt, svoj vrhuac doživljavaju u prozi savremenih autora, koji ih univerzaliziraju i izmještaju u širi kontekst stradanja pojedinca.

Dina Merdan (1984.) rođena je u Zenici. Na sarajevskom Filozofskom fakultetu studirala je na Odsjeku za književnosti naroda BiH i b/h/s jezik, te na Katedri za historiju umjetnosti i komparativnu književnost. Kao stipendistica Basileus

programa provela je godinu dana na master studiju na Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Izlagala je na više filoloških skupova u zemlji i inozemstvu. Bavi se književnom kritikom.

Branka Migotti

Odsjek za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
branka.migotti@gmail.com

Grobni spomenici kao posrednici odnosa rimske antike prema smrti

Ako je odnos prema smrti uopće dopušteno generalizirati na bilo koji način – kao odraz ponašanja društvene, etničke, kulturne ili bilo koje druge skupine ljudi u prošlosti i sadašnjosti – onda se čovjeku rimske antike mogu pripisati osobine koje ga unekoliko izdvajaju iz općeg civilizacijsko-antropološkog okvira doživljaja smrti. Rimljani su bili toliko opsjednuti čuvanjem uspomene kao zaloga vječnog života, ne, dakako, u smislu kršćanske vjere u uskrsnuće, da su dužnost njegovanja uspomene na mrtve ovjerili slovom zakona. Uz njih se vezuje i paradoks zakonskog izгона groblja iz grada, uz istodobno posvemašnje isprepletanje grobova sa živ(otn)im sadržajima predgrađa. Rimski epitafi, koji se kreću od lapidarnih fraza s osnovnim podacima o pokojnicima i ožalošćenima pa do dugačkih pjesama literarne vrijednosti i psihološko-filozofskih aspiracija, pružaju različite podatke o društvenom položaju, materijalnim mogućnostima i religijskim sklonostima stanovnika Rimskog Carstva. Ipak, takva saznanja do punog izražaja dolaze tek na spomenicima koji združuju riječ i sliku, odnosno nadgrobni natpis i portrete pokojnika praćene različitim simboličnim prizorima i motivima. Njihovo gonetanje, međutim, nerijetko zahtijeva prodiranje u dubinske slojeve slike i čitanje između redaka. To je stoga što je općeljudsko poštovanje prema smrti („o mrtvima sve najbolje“!) rimsko društvo podiglo na razinu dopuštene obmane u kojoj su pokojnici bili skloni predstavljati se na grobnim spomenicima ne u stvarnom, nego u priželjkivanom društvenom položaju, primjerice, odjeveni u odjeću koja im nije bila statusno propisana. U prilogu će se različiti aspekti (samo)predstavljanja u smrti u razdoblju rimske antike ilustrirati primjerima grobnih spomenika iz sjeverozapadne Hrvatske.

Branka Migotti (Zagreb, 1954.) znanstvena je savjetnica u trajnom zvanju i upraviteljica Odsjeka za arheologiju HAZU u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je arheologiju i engleski jezik te magistrirala i doktorirala temama iz ranokršćanske arheologije u Dalmaciji. Od 1997. vanjska je suradnica na doktorskom studiju iz arheologije na Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Vodi projekt HRZZ-a „Rimski grobni spomenici jugozapadne Panonije u svome materijalnom, društvenom i religijskom kontekstu“. U središtu je njezina znanstvenog interesa materijalna i duhovna kultura kasnoantičkih ukopa i kamenih grobnih spomenika u rimskoj provinciji Panoniji. Knjige: *Evidence for Christianity in Roman Southern Pannonia*, Oxford 1997.; *Saxa loquuntur. Roman Epitaphs from North-Western Croatia/Rimski epitafi iz sjeverozapadne Hrvatske*, Oxford 2016. Poveznice: <https://bib.irb.hr/listaradova?autor=118095>; http://info.hazu.hr/hr/clanovi_akademije/osobne_stranice/bmigotti; <https://independent.academia.edu/BrankaMigotti>

Marija Mitrović

Università degli Studi di Trieste
marmitrovic41@gmail.com

Recepcija Vladana Desnice u slovenačkoj književnosti. S posebnim osvrtom na lične kontakte kritičara i pisca

Slovenački prevod Toneta Potokara *Proljeća Ivana Galeba* (1974.; drugo izdanje 1976.) pamtim pre svega po inovativnoj i obimnoj (tridesetak strana) uvodnoj studiji Janeza Rotara. Kao predavač slovenačkog jezika i književnosti u Zadru tokom šezdesetih godina, Rotar se seća i slikovito opisuje svoje lične utiske o Desnici iz tog vremena. I u studiji uz drugo izdanje *Proljeća Ivana Galeba*, Rotar uključuje lična sećanja, ovoga puta na odnose i prijateljstvo između Cirila Kosmača i Vladana Desnice. I Štefan Barbarič u tekstu objavljenom povodom Desničine smrti iznosi uspomene. Ovoga puta autor se deset dana nakon piščevoga pokopa uputio u Islam Grčki gde razgovara sa svedocima velike pogrebne svečanosti. U prilogu bismo nastojali da predstavimo osnovne karakteristike recepcije Vladana Desnice u Sloveniji, ali bismo posebnu pažnju poklonili detaljima koji svedoče o ličnim kontaktima slovenačkih autora sa Vladanom Desnicom.

Marija Mitrović je penzionisana redovna profesorica južne slavistike Univerziteta u Trstu. Autorica je jedne istorije slovenačke literature (*Pregled slovenačke književnosti*, 1995.) koja je dopunjena objavljena i na nemačkom (*Geschichte der Slowenischen Literatur*, 2000.), dveju knjiga o Ivanu Cankaru te preko stopedest studija o srpskim slovenačkim i hrvatskim piscima. Na italijanskom je izišao njen izbor i komentar Andrićevih priča o Trstu: *La storia maledetta. Racconti triestini*, 2007., sačinila je antologiju tekstova iz srpske književnosti koji su kao temu imali grad Trst i uz obimnu uvodnu studiju objavila je pod naslovom *Sul mare brillavano vasti silenzi*, 2004. Priredila je te uvodne studije napisala za knjige: *Svetlost i senke. Kultura Srba u Trstu* (2007.); *Cultura serba a Trieste* (2009.). Zajedno sa istoričarom Bojanom Mitrovićem objavila je na talijanskom kratku istoriju srpske istorije, kulture i literature: *Storia della cultura e della letteratura serba* (2015.).

Tijana Mitrović

Studentica na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu
mitrovictijana1993@gmail.com

Smrt i umetnost u romanu *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice i zbirci pripovedaka *Novi Jerusalem* Borislava Pekića

Izlaganje se bavi odnosom umetnika i smrti u romanu *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice i zbirci pripovedaka *Novi Jerusalem* Borislava Pekića. Učinjena je komparativna analiza lika umetnika koji je neodvojiv od svog remek-dela u liku Megalos Mastorosa, kao i analiza umetnika Ivana Galeba, koji ne dostiže vrhunac kao violinski virtouz, ali na kraju života pronalazi sebe kao umetnika u funkciji pisca. Vrsta izdaje prema umetnosti uočava se u pripovetki *Sviráč iz zlatnih vremena*, gde neimenovani pesnik izdaje svoju poetiku zarad političke i društvene prihvaćenosti. Ideja koja povezuje ove likove jeste da je umetnik tvorac koji je u neraskidivoj sintezi sa svojim delom i da jedino na taj način on ostaje vrhunski u svom domenu delovanja. Svakog od njih prati smrt kao rezultat zavšetka njihovog životnog remek-dela: Ivan Galeb i Megalos Mastoras približavaju se smrti ili umiru u zajednici sa svojim kreacijom. Iza Megalos Mastorosa ostaje kost kao zalag za priču, iza

Galeba ostaje njegov roman, dok simbolička smrt Svirača označava i smrt njegove umetnosti. Smrt se kod Kir Angelosa javlja kao vid prokletstva jer Smrt ne može biti prevarena i kuga dolazi u njegov grad, dok Ivan Galeb smrt doživljava kao oslobađanje iz bolničke postelje i ispunjenje želje za mirom i umiranjem u prolećnom sunčanom danu. Pekić smrt Svirača vidi kao odumiranje mladosti i pesničke slobode, ona je u ovoj pripovetki zapravo samoubistvo jednog prošlog vremena, od kog nije ostalo ništa sem Pekićevog, kako se navodi, ličnog svedočanstva.

Tijana Mitrović (1993.), osnovnu i srednju školu završila u rodnoj Bajinoj Bašti. Trenutno je apsolventica srpske književnosti i jezika na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

Aleksandra Obradović

acaobradovic7@gmail.com

Dani pred smrt u djelima Jovana Hristića i Vladana Desnice

Blizina smrti koja prouzrokuje promišljanje o vlastitom životu u kojem se nije desilo „što je moglo da bude“, a koji polako gubi tu mogućnost i približava se svome kraju, jeste jedan vid pozadine koja se nazire u romanu *Proljeća Ivana Galeba*, kao i u drami *Terasa* Jovana Hristića. Filozofske rasprave o životu i smrti, kao krajnjim kategorijama ljudskog bića u kojima ona traže svoje (ne)izvjesno mjesto, upućuju na široku lepezu evropske filozofske misli koja je činila uticaj na obojicu autora – no, na različite načine. Istovjetna svijest o neispunjenosti i životnoj neostvarenosti pred samu smrt biva razbijena na dva različita načina: vriskom i odlaskom u sunčan dan. Otkrivanje značaja i značenja jednog i drugog, međusobno suprotstavljenog razrješenja smrtničke krize, bio bi cilj ovog izlaganja.

Aleksandra Obradović (1994.) rođena je u Novom Gradu, gdje je završila osnovnu školu. Srednjoškolsko obrazovanje stiče u Kostajnici po čijem završetku upisuje srpsku književnost i jezik na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

Za vrijeme studija učestvovala je na tri studentska naučna skupa, u Zagrebu, Sremskim Karlovcima i Banjoj Luci. Rezultat toga bivaju objavljeni naučni radovi u zbornicima. Diplomirala je 2016. godine. Živi i radi u Novom Sadu.

Nikola Petković

Odsjek za kulturalne studije i Odsjek za filozofiju
Filozofskoga fakulteta u Rijeci
npetkovic@ffri.hr

Smrt i među-stanje u radovima Juana Rulfa i Dževada Karahasana

Izlaganje je poredbena analiza dvaju romana koje povezuje lutajući motiv smrti kao nedovršenog egzistencijalističkog i etičkog procesa te ontološkog stanja. Prvi je roman klasik meksičke književnosti dvadesetog stoljeća, *Pedro Páramo*, Juana Rulfa (1955.), a drugi je *Noćno vijeće* Dževada Karahasana (2005.). Iako pripadaju dvama kulturama, od kojih je svaka prošla specifičan oblik kolonizacije i imperijalističkih intervencija u imaginarni kulturni kontinuitet, ova su dva djela jedno drugom nalik – fascinantna preklapanja protežu se od same radnje, preko glavnih protagonista, do tretiranja smrti kao među-stanja (*interim state*). Literarna mizanscena obaju romana ispunjena je bićima koja obitavaju na granici dvaju svjetova i čiji se identitet i integritet stalno propituju. U meksičkoj tradiciji te latinoameričkom simboličkom redu „neumrle/ne-upokojene“ naziva se *almas en peña* – njihova egzistencijalna neodređenost određena je boli, dok je njihov ontološki status nedorečen. Zanimljivo je da upravo to među-stanje, iako ga ne imenuje, upotrebljava i Karahasan. Ova komparativa „studija slučaja“ zasniva se na eminentno europskoj (njemačkoj) tradiciji magičnog realizma (termin *Magischer Realismus* prvi je upotrijebio povjesničar i likovni kritičar Franz Roh 1925. promovirajući pokret u slikarstvu poznat kao *Nova objektivnost*) koji je vrhunac doživio u latinoameričkoj književnosti (*realismo magico*), u kojoj je njegov rodonačelnik upravo Juan Rulfo, a čiji imaginarij u *Noćnom vijeću* kulturalno adaptira Dževad Karahasan. U ovom se izlaganju analitički kategorijalni aparat oslanja na radove suvremenih filozofa Johna Donnellya,

Jamesa M. Camerona, Stephena T. Davisa... , dok je cjelina izlaganja u trajnom dijalogu s knjigom *Smrt* mladog riječkog filozofa Marina Biondića.

Nikola Petković (1962.), književnik, književni kritičar, sveučilišni profesor, esejist, publicist, urednik i prevoditelj, redoviti je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za kulturalne studije i Odsjeku za filozofiju Filozofskoga fakulteta u Rijeci. Voditelj je Katedre za Europske studije. Znanstvene i stručne radove, poeziju, prozu i književnu kritiku objavljivao i objavljuje u mnogim domaćim i inozemnim zbornicima, listovima i časopisima. Autor je sedamnaest knjiga različitih vrsta, rodova, žanrova. Redoviti je kolumnist riječkog *Novog lista*. Predsjednik je Hrvatskog društva pisaca.

Eva Premk Bogataj

eva.premk@guest.arnes.si

Smrt kao prostor u književnim tekstovima

U književnim se tekstovima smrt uobličava s jedne strane kao motiv ili tema, a s druge kao prostor u paralelnim svjetovima fikcijskog i realističnog koji ulaze u intertekstualni dijalog s religijskim tradicijama, filozofijama i vlastitim iskustvom umiranja. Izlaganje analizira tekstove A. B. Šimića koji traži smisao postojanja u odnosu sa smrću, Nikole Šopa koji nadilazi smrt putovanjem u bestjelesnost, Vladana Desnice koji ponire u smrt i umiranje propitivanjem vlastitog viđenja i osjećanja svijeta, prelaženje u ništa u tekstovima Meše Selimovića, opsesivnog traganja za načinom prelaska dualnosti života i smrti u Gregora Strniše, življenja u smrti Danila Kiša i poricanja smrti kao takve u Maka Dizdara. Prostor smrti u odabranim književnim tekstovima realizira se kao stvaralački proces u svijesti autora i interpretaciji čitatelja.

Eva Premk Bogataj diplomirala je iz ruskog, hrvatskog, srpskog i makedonskog jezika s književnostima komparativnom temom *Intelektualni lirizam kod Isaka. E. Babelja i Danila Kiša* 2002. na Filozofskom fakultetu u Ljubljani, gdje je 2005. magistrirala (*Enklitike u hrvatskom jeziku na primjeru elektronskih medija*)

i 2013. promovirala se na području literarnih znanosti (*Konačnost i beskonačnost u stvaralačkom opusu Nikole Šopa i Gregora Strniše*). Radila je kao asistentica i mlada znanstvena novakinja na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta u Ljubljani, kao certificirana projektna menadžerica i savjetnica za odnose s javnošću. Objavila je više znanstvenih članaka s područja hrvatske, slovenske, srpske i ruske literature i dvije znanstvene monografije: *Prof. dr. Marja Boršnik, prva dama slovenske slavistike* (u suautorstvu s ddf. Franckom Premk) i *Časovno v večnem in večnost v minljivem. Primerjalna študija ustvarjalnosti Nikole Šopa in Gregorja Strniše v luči tradicionalizma*.

Monica Priante

Hrvatsko katoličko sveučilište
monicapriante@gmail.com

Dva pogreba Vladana Desnice

Vladan Desnica umire u subotu, 4. ožujka 1967., u Zagrebu, u bolnici Rebro. Iz pregleda tiska jasno proizlazi kako se smrt odnosi samo na Desnicu, muškarca-čovjeka, dok Desnica-književnik smrću ne nestaje. Ta dvostrukost tjelesne smrti i javnog života očituje se i u govorima izrečenim tijekom Desničina pogreba. Prvi pogreb održan je na zagrebačkom Mirogoju 6. ožujka 1967., dok je drugi održan u Islamu Grčkom dan kasnije, nakon čega je uslijedio stvarni pokop posmrtnih ostataka Vladana Desnice u crkvi Sv. Đurđa u Kuli Stojana Jankovića, pored književnikove supruge Ksenije. Odabir načina sjećanja mrtvih u nekoj kulturi odražava karakter i narav te kulture, a društveno korištenje smrću postaje pokazatelj toga društva. Jasan je, primjerice, proces uklanjanja smrti i umiranja iz vidokruga zajednice tijekom 20. stoljeća i posljedično odbijanje razgovora o smrti. Uistinu, iz tiska je jasno odvajanje Vladana Desnice, njegova fizičkog, mrtvog tijela, o kojemu nema puno podataka, od Desnice-književnika. Ne navodi se ništa što bi se odnosilo na ono o čemu ne želimo govoriti ili ono što ne želimo prikazivati (bolest, tjelesno propadanje, tjelesna smrt), dok s druge strane nalazimo ono što je društveno prihvatljiv oblik sjećanja (poetika, stil, jezik, književni opus). Naposljetku, na dvama spровodima pojavljuju se i drugi tipični ele-

menti javnog sprovoda kao što je inkluzivni karakter sjećanja i afirmacija kulta ličnosti. Iako javne rituale, pa tako i sprovode, možemo analizirati iz različitih točaka gledišta (onoga organizatora, sudionika, gledatelja i/ili komentatora), oni uvijek imaju inkluzivan i isključujući karakter. Analizirajući samo stavove organizatora, postaje jasno da su javne pogrebne ceremonije često događaji na kojima se pokušava izbrisati sve tragove ideoloških, političkih i kulturnih sukoba. Kao što se na privatnoj razini cijela obitelj pokazuje ujedinjena u boli i tuzi, tako su, na javnoj razini, ove ceremonije obično trebale biti vidljivo inkluzivne. Tako se navodi kako je ime Vladana Desnice „zapisano zlatnim slovima u hrvatskoj i jugoslavenskoj književnosti“ te postaje uvršteno u kulturni panteon „uz Đuru Daničića, Josifa Pančića i Nikolu Teslu, kao zalag bratske slobode između Hrvata i Srba“.

Monica Priante diplomirala je povijest europske civilizacije na Katoličkom sveučilištu u Milanu i doktorirala na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu istraživanjem o biskupu Strossmayeru, prezentiranom u monografiji Priante – Slišković, *Tondini i Strossmayer jedinstveni za jedinstvo*, Zagreb 2016. Nakon doktorata surađivala je s nekoliko hrvatskih sveučilišta te s Talijanskim institutom za kulturu u Zagrebu. Trenutačno radi kao vanjska suradnica na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Nakon doktorata svoja istraživanja usredotočila je na aspekte kulturalne tanatologije s posebnim osvrtom na kulturu smrti na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće. Iz navedenog područja objavila je rad „Posljednji građanski pozdrav. Smrt i pogrebni rituali u Zagrebu u drugoj polovici XIX. stoljeća“, u: *Čovjek i smrt. Teološki, filozofski, bioetički i društveni pristup* (ur. I. Markešić), Zagreb 2017. Objavila je više znanstvenih radova u domaćim i stranim publikacijama te izlagala na brojnim međunarodnim konferencijama.

Maja Radonić

Fakultet za kulturu i medije Univerziteta „Džon Nezbit“
majenka770@gmail.com

O motivu smrti u mitskom i istorijskom prostoru

U izlaganju se kroz interpretaciju motiva bolesti i smrti u romanima *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice i *Čarobni breg* Tomasa Mana, prikazuje način na koji se svest modernog čoveka suočava sa idejom smrti, najzagonetnijim pitanjem svake ljudske egzistencije. U doba scijentizma, u svetu poljuljanih i relativizovanih tradicionalnih načina suočavanja sa ovim večnim pitanjem, umetnost nudi reaktualizovan mitski prostor, izolovano ostrvo u istorijskom prostoru, poput Manovog *Čarobnog brega*, ili kreira mitski prostor u svesti i doživljaju glavnog junaka poput *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice. Kroz analizu karakterističnih motiva dva velika romana, izlaganje ukazuje na koji način smrt prestaje da bude konačni pobednik nad životom i prolaz ka ništavilu, kako je vidi scijentizam, kao ni kako život ne postaje pobednik nad smrću, već se kroz reaktualizovani mitski prostor život i smrt spajaju u večnom cikličnom kretanju.

Maja Radonić je diplomirala na grupi za jugoslovensku i svetsku književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Doktorsku disertaciju odbranila je 2013. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu. Od septembra 2008. radi na Fakultetu za kulturu i medije „Džon Nezbit“ univerziteta kao asistent, a od 2013. godine kao docentica. Oblasti istraživanja: nauka o književnosti, kultura i mediji, komunikacija i kultura, kulturni fenomeni. Objavila je monografiju *Stub sećanja srpske kulture. Eseji Miodraga Pavlovića*, Andrićgrad 2015., kao i studije: „Teorijske osnove poetike Miodraga Pavlovića. Programska zbirka eseja Rokovi poezije“, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*; „Recepcija dela Stanislava Vinavera kod posleratnih modernista Jovana Hristića i Miodraga Pavlovića“, *Poezija i modernistička misao Stanislava Vinavera*; „Esej ili potraga za celinom (pojam, razvoj i stilske odlike žanra)“, *Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije*, i druge.

Drago Roksandić

Odsjek za povijest / Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

drago.roksandic@ffzg.hr

Umrijeti u Zagrebu 1941. – 1945.

Josip Horvat (1896. – 1968.) odlučio je pokušati praviti dnevne bilješke za „projektiranu kroniku ovih sablasno ludih godina“ 2. studenog 1943. godine, nakon prvog preleta savezničkih aviona oko 3.000 m iznad Zagreba („znači, sad i za nas postaje ozbiljno“). Njegovo *Preživjeti u Zagrebu. Dnevnik 1943 – 1945.* objavljeno je u istom gradu 1989. godine kao svojevrsna senzacija jer je očito bila riječ o zapisima koji nisu bili retuširani nakon 1945. godine, tj. koji su objavljeni „bez naknadne pameti“ (Ivo Frangeš). Doživljeni su kao ratno svjedočanstvo Zagrepčanina koji nije bio ni borac, ali ni zločinac (Nikica Petrak). Danas, u „dodu negacionizma“ – živeći među brojnim sugrađanima koji uvjeravaju sami sebe i sve oko sebe koji ih slušaju da se u Zagrebu ginulo ponajviše nakon 8. svibnja 1945. godine – autor sâm sebi postavlja pitanje može li se Horvatov dnevnik, nasuprot naslovu, čitati kao svjedočanstvo o strahu od smrti, odnosno o smrti u Zagrebu od 1941. do 1945. godine. Nije li opredjeljenje „ni borac, ali ni zločinac“ nastalo iz straha od smrti, iz iluzije da se jedino tako može postati nevidljivim i za samu smrt? Ipak, od Miroslava Krležę do Stjepana Zimmermanna, od Kerubina Šegvića do Ilije Jakovljevića, od Antuna Barca do Josipa Horvata uistinu nije malen broj intelektualnih aktera ratne scene u Zagrebu, koji su se pišući dnevnike i autobiografije vrlo različito suočavali sa smrću i/ili bježali od nje.

Drago Roksandić (Petrinja, 1948.) redoviti je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstojnik Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe, voditelj Ranonovovjekovnog modula Diplomskog studija i nositelj poslijediplomskog doktorskog kolegija „Teorije i metode u modernoj i suvremenoj historijskoj znanosti“. Voditelj je projekta „Triplex Confinium“ (od 1996.) i fakultetskog Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije (od 2014.), programa *Desničini susreti* (od 2005.) te projekta Europske unije „Jankovic Castle“ (2011. – 2014.). Član je projekta „Phantomgrenzen“ na Sveučilištu Humboldt. Član je i Hrvat-

skog društva pisaca. Vidi: H. Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića)“, *Ekonomska i ekohistorija*, 4/2008., br. 4, 151–231 i <http://kula-jankovica.unizg.hr>. Novija izdanja, pored ostalih: Drago Roksandić i Vlatka Filipčić Maligec, *Kultura hrvatskog antifašizma*, Zagreb 2016.; *U NIN-u i Danasu*, Zagreb 2011.; Daniel Baric, Jacques Le Rider i Drago Roksandić (ur.), *Mémoire et histoire en Europe centrale et orientale*, Rennes 2010. Nositelj je dvaju francuskih odličja: časnik reda akademske palme (*Officier dans l'Ordre des Palmes Académiques*, 2004.) i časnik nacionalnog reda za zasluge (*Officier dans l'Ordre National du Mérite*, 2014.).

Mario Strecha

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
mario.strecha@email.t-com.hr

Mirogoj. Simbol modernog hrvatskog građanskog društva i njegove kulture

„O Mirogoju! Grade vječnog mira, kako si samo čaroban s ljepote! Uresa tvojih blagost oko dira, a čari su ti vječne, neprolazne ljepote.“

Ivan Trnski, *Vila Mirogoj kraj Zagreba* (1854.)

U 19. stoljeću, u kojem se na europskom prostoru, između ostaloga, bitno mijenja i „kultura smrti“, brojni gradovi, slijedeći suvremena urbanistička načela, podižu reprezentativna groblja. Zagrebačko groblje Mirogoj, otvoreno 1876., u razdoblju u kojem se proces modernizacije društva u Banskoj Hrvatskoj intenzivirao, jedno je od tih modernih europskih pokopališta, koja svjedoče ne samo o suvremenoj „kulturi smrti“, nego i o značenju građanskog društva. Priopćenje se sastoji od dviju cjelina: prva je posvećena zagrebačkim gradskim grobljima i pogrebnim običajima u prvoj polovini 19. stoljeća. Druga cjelina posvećena je Mirogoju. U tom dijelu izlaganja pokušat će se opravdati teza da je Mirogoj doista jedan od bitnih simbola modernog hrvatskog građanskog društva i njegove kulture.

Mario Strecha (Zagreb, 1956.) studij povijesti završio je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu najprije magistrirao, a potom

i doktorirao. Od 1997. radi na Odsjeku za povijest, na kojem predaje predmet pod nazivom „Hrvatska povijest u 19. stoljeću“. Za redovitog profesora izabran je 2013. godine. Voditelj je doktorskog studija Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu, koji je u suradnji s nekolicinom nastavnika i oblikovao. Uže je područje njegova znanstvenog interesapovijest hrvatskog političkog katolicizma. O tom pitanju, kao i o različitim problemima hrvatske povijesti s kraja 19. i na početku 20. stoljeća, objavio je više rasprava i članaka u domaćim i inozemnim časopisima, a problem hrvatskog političkog katolicizma cjelovito je obradio u trima monografijama. Višegodišnji je član redakcije slovenskog časopisa *Prispevki za novejšo zgodovino* koji izlazi u Ljubljani i časopisa za povijest svakodnevnog života *Zgodovina za sve, vse za zgodovino*, koji izlazi u Celju. Kao gostujući profesor sudjelovao je i sudjeluje u nastavi povijesti na Oddelko za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Suraduje i sa Sveučilištem Ca' Foscari u Veneciji.

Sanja Šakić

Doktorandica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
sanjasakic1986@gmail.com

Male kompozicije smrti. *Olupine na suncu* Vladana Desnice

U izlaganju se analizira zbirka kratkih priča Vladana Desnice *Olupine na suncu* (1952.) kao cjelina koja obuhvaća različite manifestacije motiva smrti u priči s obzirom na pojam „ljudskih olupina“ koje autor opisuje u kratkoj bilješci uz tekst zbirke. Izdvajamo tri načina na koje se smrt manifestira u kratkim pričama ove zbirke: 1. kao doslovna smrt; 2. kao slutnja stradanja i figurativna smrt; 3. kao kompozicijsko načelo. Tri se manifestacije smrti međusobno ne isključuju, pa se zbog toga motiv smrti u kratkim pričama pojavljuje kao niz funkcionalno raznorodnih elemenata i manifestira se na različitim razinama pripovjednog teksta. Kratka priča uokvirena je naslućenom ili doslovnom smrću likova koji joj ne mogu izbjeći snagom vlastite volje, a umjetnički postupak uokvirivanja upućuje na minucioznu selekciju i oblikovanje pripovjednog svijeta karakteristične za Desničin opus u cjelini. Silnice pripovjednog svijeta koje ovom prilikom izdvajamo (bog – vrag, pravda – nepravda, sunce – mjesec, muškarac – žena) ukazuju na smrt

kao filozofsko-teološko načelo čija se volja ili proizvoljnost pripisuju koliko bogu toliko i vragu, dok su „ljudske olupine“ ostavljene po strani. Priče se pokazuju zahvalnim modelima za uspostavu dihotomija koje iskazima potvrđuju njihovi junaci, ali koje pripovjedač nagrizi svojim opaskama i koje priča nerijetko ironizira i dovodi u pitanje. Cilj je analize utvrditi kako funkcionira smrt kao podloga umjetničkog raspoređivanja pripovjedne građe te kojim se umjetničkim postupcima prevladavaju dihotomije kratkih priča. U zaključku se kratka priča o smrti prokazuje i kao priča o smijehu u smrti.

Sanja Šakić (1986.) rođena je u Zenici. Završila je studij komparativne književnosti, francuskog jezika i književnosti te južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 2013. do 2016. godine bila je zaposlena kao mlada istraživačica na projektu „Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji/regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)“. U postupku je objavljivanja zbornika radova sa znanstvenog skupa *Tranzicija i kulturno pamćenje*, koji je uredila zajedno s prof. dr. Dušanom Marinkovićem i dr. sc. Virnom Karlić. Upisana je na poslijediplomski studij književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Svetlana Šeatović

Institut za književnost i umetnost, Beograd
svetlana.seatovic@gmail.com

Smrt građanske elite u *Zimskom ljetovanju*

U izlaganju će biti analizirani kulturološki i poetički aspekti smrti odnosno skoro potpunog nestanka iz Dalmacije etničkih Italijana, pripadnika srednje i više građanske klase u Desničinom romanu *Zimsko ljetovanje* (1950.) i komparativno, u romanima *Dalmacija, stara Dalmacija* (1979.) Ivana Katušića i *Egzil Enca Betice* (1996.). Motiv smrti, ratne opasnosti i neposrednog ratnog okruženja predstavljaju istorijske okolnosti Drugog svetskog rata u Zadru, njegovom zaleđu i u drugim dalmatinskim gradovima. Prva seoba građanskog stanovništva pod velom preteće smrti predstavlja pomeranje u zaleđe koje predstavlja drugu, ruralnu sredinu. Strah od smrti u građanima iz Zadra podstiče složena antropološka, kulturološka i verska pitanja. Analizom

pojedinih građana i seljaka ukazaćemo na susret i sukob različitih kultura i civilizacija. Smrt će za građane Zadra biti dvostrukog karaktera – prva seoba i potom konačno iseljavanje. U okviru istorije tanatoloških studija evropske kulture u izlaganju ćemo analizirati konfrontaciju dva sveta po civilizacijskoj i verskoj osi. *Zimsko ljetovanje* najavljuje, mada sa skepsom klasni prevrat koji će biti osnova novog socijalističkog uređenja na prostorima bivše Jugoslavije, pa će izlaganje ukazati i na smenu društvenih uređenja koja će se odvijati tokom Drugog svetskog rata i dobiti konačan epilog upravo krajem rata.

Svetlana Šeatović (1975.), viša naučna saradnica u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu. Diplomirala 1998. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu grupu za srpsku književnost i jezik sa opštom književnošću, gde je i magistrirala 2002. i doktorirala 2010. Zaposlena od 2002. u Institutu za književnost i umetnost. Postdoktorsko usavršavanje iz oblasti tekstologije obavila na univerzitetima u Italiji 2011. i 2012. Od 2007. predaje teoriju književnosti i srpsku književnost na Učiteljskom fakultetu u Beogradu. Rukovodilac naučnog projekta posvećenog poetici srpske književnosti 20. veka. Uža naučna oblast: poetika moderne srpske književnosti, teorija ciklusa, komparativni kontekst srpske književnosti i Mediterana. Naučne monografije: *Tradicija i inovacija* (2004.); *Deo kao celina* i *celina kao deo* (2012.); *Epizacija moderne lirike* (2014.). Uredila više međunarodnih i nacionalnih zbornika radova, objavila preko 100 naučnih radova, održala niz predavanja po pozivu u inostranstvu.

Filip Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
phillip.simetinsegvic@gmail.com

Nikolina Šimetin Šegvić

Hrvatsko katoličko sveučilište
nikolina.simetinsegvic@gmail.com

Duh moderne. Od kulture življenja do kulture smrti

Robert Musil u drugom dijelu knjige *Čovjek bez osobina* (1930. – 1943.) opisuje upečatljivu scenu u umobolnici u kojoj su ljudi, bolujući od različitih bolesti, privezani za krevete kako si ne bi pokušali sami oduzeti život.

Kao i u mnogim drugim situacijama, Musil u svojem književnom remek-djelu prenosi suštinsku i sveprisutnu temu Austro-Ugarske Monarhije na prijelazu stoljeća, uoči svojeg sutona. Dok je smrt kao velika tema još od baroknih vremena nepobitno povezana s Bečom i „austrijskim duhom“ (W. Johnston), a modernistički intelektualci i umjetnici u svojem su radu – književnom, slikarskom, glazbenom, znanstvenom – proučavali i izučavali razne aspekte smrti, dotle je i samoubojstvo, napose kao čin koji „afirmira moć povrh razuma“ (J. Baudrillard), ušlo i u svojevrstan mit o „modernističkim boemima“ u razdoblju od prijelaza s 19. na 20. stoljeće pa sve do duboko u međuraće. Pri tome su neki od najpoznatijih primjera iz hrvatske umjetnosti, kulture i intelektualnog života svakako: Ante Kovačić (umro 1889.), Janko Koharić (1905.), Vjenceslav Novak (1905.), Vladimir Vidrić (1909.), Janko Polić Kamov (1910.), Josip Račić (1910.), Miroslav Kraljević (1913.), A. G. Matoš (1914.), Gemma Boić (1914.), Viktor Kovačić (1924.), Antun Branko Šimić (1925.), Josip Pičman (1936.). Izlaganje s pomoću različitih aspekata tanatologije, historijske psihologije (R. Mandrou) i proučavanjem kulture smrti te intelektualne povijesti nastoji se razotkriti odnos modernističkih ideja, stvaralaštva, načina života, imperijalnih konteksta Habsburške Monarhije i posthabsburške karadorđevićvske Jugoslavije prema smrti, umiranju i činu samoubojstva.

Filip Šimetin Šegvić (Zagreb, 1986.) diplomirani je povjesničar i profesor povijesti. Trenutačno radi kao asistent na Katedri za povijest srednje i jugoistočne Europe na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Dobitnik je nekoliko fakultetskih priznanja tijekom studija, među kojima i Rektorove nagrade u akademskoj godini 2006./2007. Od 2008. do 2013. godine stalni je član uredništva časopisa studenata povijesti *Pro tempore*. Tajnik je *Desničinih susreta* od 2012. do 2014. godine, na kojima sudjeluje od 2012. godine. Kao organizator, izlagač ili moderator sudjelovao je također na brojnim znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu. Autor je knjige *Patriotizam i bunt. Franjo Josip I. u Zagrebu 1895. godine* (2014.). Znanstveni su mu interesi usmjereni na povijest Habsburške Monarhije, Hrvatske i Austrije, intelektualnu i kulturnu povijest 19. i 20. stoljeća te povijest historiografije.

Nikolina Šimetin Šegvić (Banja Luka, 1987.) diplomirala je 2012. godine povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu temom *Američka i britanska historiografija o raspadu Habsburške Monarhije*. Kao mladu povjesničarku, zanima

je prvenstveno urbana povijest, s naglaskom na grad Zagreb i arhitekturu, te intelektualna, kulturna i društvena povijest općenito. Bila je urednica časopisa *Pro tempore*. Sudjelovala je na znanstvenim skupovima i konferencijama u Hrvatskoj i inozemstvu te je autorica raznih stručnih i znanstvenih članaka. Od 2013. godine polaznica je poslijediplomskog studija Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu. Tajnička zaduženja u sklopu *Desničinih susreta* obnaša od 2012. do 2014. godine. Radi na Hrvatskom katoličkom sveučilištu kao naslovna asistentica.

Iva Tešić

Institut za književnost i umetnost, Beograd
megalofroneo@gmail.com

U iščekivanju smrti ili preplitanja života i smrti u *Baraci 5 be* Miroslava Krležę i *Rekonvalescentima* Dragiše Vasića

Cilj izlaganja je komparativna analiza usredsređena na uočavanje sličnosti, to jest razlika između Krležine *Barake 5 be* i Vasićevih *Rekonvalescentata*. Posebna pažnja biće posvećena ratu kao književnoj temi, odnosno ratnom kontekstu kao zajedničkom imenitelju ovim dvema proznim celinama. Polazeći od Frojdovog stava da rat menja čovekov odnos prema smrti (relativizujući odnos prema smislu života, religiji, društvenim i životnim vrednostima), u fokusu analize naći će se misaone preokupacije junaka koji su u iščekivanju kraja. Osim toga, izlaganje će obuhvatiti osvrt na Krležinu i Vasićevu ratnu prozu, uključujući i njihovo shvatanje fenomena rata.

Iva Tešić (Beograd, 1986.) osnovnu školu i filološku gimnaziju pohađala u Beogradu. Na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu završila osnovne/master studije na smeru Srpska književnost i jezik sa opštom književnošću, gde je odbranila diplomski rad pod naslovom *Rat i egzistencija u Velikom meštru sviju hulja Miroslava Krležę i Dnevniku o Čarnojeviću Miloša Crnjanskog*. Trenutno je na trećoj godini doktorskih studija (modul književnost) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Zaposlena je kao istraživačica pripravnica u Institutu za književnost i umetnost u Beogradu, na projektu „Srpska književnost u evropskom kulturnom prostoru“.

Melida Travančić

Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj

melida_travancic@hotmail.com

Strah od smrti u romanu *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice

Roman *Zimsko ljetovanje* (1950.) Vladana Desnice izuzetno je zanimljivo i složeno književno djelo, koje prati sudbinu grupe ljudi bez zavičaja, pripadnosti i perspektive. Radnja romana obuhvata period od 1943. do 1944., odnosno bombardiranje i potpuno razaranje Zadra, iz kojeg ljudi pod teretom historijskog loma i u nastojanju da prevladaju traume rata dolaze u selo Smiljevci nadomak grada, uvjereni da su tako pronašli spas i da su sigurni od historijskog usuda. Desnica koristi povijesni okvir da bi prikazao sudbine malih, marginalnih ljudi, ali rat u ovom romanu nije tema po sebi, on je prikazan kao povijesni uzročnik koji proizvodi susret dvije grupe ljudi i njihovih kultura, koje se teško ili nikako ne prihvataju, a koje su prisiljene živjeti u zajednici. Tematsko-motivska okosnica romana zapravo je strah od smrti, dok rat ostaje mizanscenski prisutan. Roman donosi psihološku sliku stradanja pojedinca (svaki od likova je i granična i tragična figura), odnosno malih ljudi nad čijim se životima oslikava smrt kao posljedica povijesne tragedije čovječanstva. Romanesknii tekst funkcioniira na način da se preko sudbine/a individualnih tragedija prikaže moć rata i cjelokupno zlo historije. U ovom romanu likovi se suočavaju sa smrću koja nije nastala od bombe, ali je posljedica ratnog užasa u/oko čovjeka (npr. ubistva koja se događaju pod okriljem noći, a zajednica ne želi da zna ko su počiniooci). Najreprezentativniji primjer kako rat ubija ljude bez posredstva oružja jeste smrt bebe Špižmice (smrt kao tragična i simbolična) koju proždire seoski prasac Migud, čime se roman i završava, a likovi u životu postaju mrtvi. Tako bijeg od smrti zamjenjuje očaj i suočavanje sa zlom (kako u sebi, tako i oko sebe). U romanu *Zimsko ljetovanje* smrt je data kao sastavni dio života, ona je u svijesti i podsvijesti, te pokreće i određuje stvari i događaje.

Melida Travančić (1985.) diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Tuzli na Odsjeku za bosanski jezik i književnost. Magistrirala je 2013. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za književnosti naroda BiH. Doktorsku disertaciju odbranila na Fakultetu humanističkih nauka u Mostaru. Objavila je

dvije pjesničke knjige: *Ritual* i *Svilene plahte*. Sudjelovala na više međunarodnih naučnih skupova i konferencija na kojima je izlagala radove o književnosti. Objavila: „*Srce tame* Josepha Conrada u svjetlu postkolonijalne književne teorije“ u *Diwanu*; „Tešanjске kulturnopovijesne teme Amira Brke“ u *Motrištima*; „Psihološka slika stradanja Jevreja u romanu *Pletači krletki* Muhameda Konđžića“ u *Godišnjaku BZK „Preporod“*; „Formiranje biblioteke Hamida Dizdara kao konsekvencija njegovog istraživanja etnografske i pozorišne tradicije u BiH“ u *Zborniku radova*; „Psihološka drama Gavrila Principa u pjesmama Abdulaha Sidrana, *Čija to ruka drhti?*“ u *Godišnjaku BZK „Preporod“*.

Vladimir Vukomanović Rastegorac

Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu

vladimir.vukomanovic@uf.bg.ac.rs

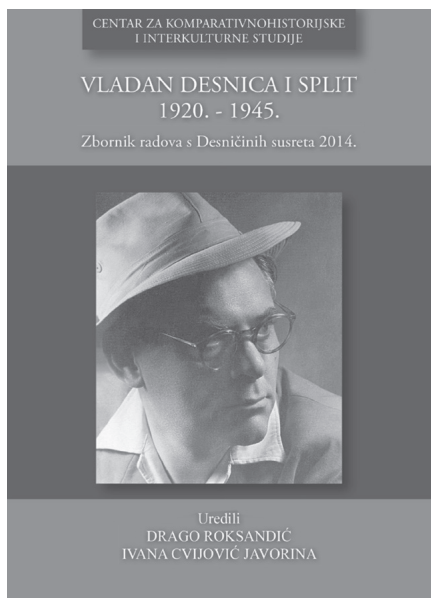
Reprezentacije smrti u poeziji za decu i mlade Miroslava Antića

Psihološka istraživanja pokazuju da odrasli nerado pokreću razgovor na temu smrti s decom; kao razlozi za to najčešće se navode kompleksnost ovog fenomena („smrt je deci teško objasniti“) i pojave koje ovaj fenomen prate (npr. tuga kao emotivna reakcija onog koji doživljava umiranje drugog, dekompozicija tela kao ono što prati njegov odlazak). Otuda je i tema smrti u poeziji za decu – makar u kontekstu školskog sistema i izdavačke politike – donekle marginalizovana. Ipak, veliki broj radova iz oblasti psihologije posvedočava da deca počinju da razmišljaju o smrti već u predškolskom periodu, te da je nesumnjivo da dvanaestogodišnje dete, u svim kulturama poseduje veoma složen koncept smrti. Prećutkivanje teme umiranja nije ni ideološki neutralno, već se njime podržava društveno ustanovljena, i donekle nametnuta, obaveza da se bude srećan i da se tzv. „teške teme“ zaobiđu – ta „kultura sreće“ danas je dominantna i na evropskim prostorima. U želji da se uvažavaju rezultati pomenutih psiholoških istraživanja, koja ukazuju i na negativne posledice izbegavanja razgovora na temu smrti sa decom (osećanje krivice zbog smrti drugog, autodestruktivne akcije i sl.), te da se otvori mogućnost razgovora o umiranju sa decom kroz tumačenje poezije, u izlaganju će biti istraženo kako se fenomen smrti oblikuje u poeziji za

decu i mlade na primerima iz pesništva Miroslava Antića. Reč je o jednom od najznačajnijih pesnika za decu u srpskoj književnosti druge polovine 20. veka, koji se teme smrti dotakao više puta, a akcenat će ovde biti na predstavama smrti u *Šašavoj knjizi* (1972.) i u *Garavom sokaku* (1973., 1978.; u ova dva izdanja prisutne su znatne izmene u pesmama koje tematizuju smrt). Posebno će u ovim pesmama biti promotreni sledeći aspekti reprezentacije smrti: 1) pozicija i identitet lirskog subjekta, 2) izbor umirućeg subjekta, 3) načini postmortalnog trajanja i, u vezi s njima, strategije osmišljenja smrti, 4) jezičko-stilski mehanizmi koji učestvuju u izgradnji određene reprezentacije smrti (sa naglaskom na funkciji stilskih figura i tropa u oblikovanju reprezentacije smrti).

Vladimir Vukomanović Rastegorac (1986.) diplomirao je, zatim i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu sa tezom *Jeziik i stil poezije za decu predzmajevskog perioda* (2016.). Značajniji radovi: „Postupci ekspresivne sintakse u Sibiru Vladimira Kecmanovića“, u: M. Kovačević (ur.), *Radovi Filozofskog fakulteta*, 14/2013., br. 1, 589–606; „Osnovne sintaksičke odlike Zmajevog i Čopićevog pesništva za decu – pokušaj poredbenog pristupa“ (koautorstvo s A. Petrović), u: B. Tošović (ur.), *Čopićevsko modelovanje realnosti kroz humor i satiru*, Grac – Banjaluka 2014., 457–476; „Crtani film i smrt: mogućnosti interpretacije filma *Sačekaj, molim te* Jelizavete Skvorcove“, u: *Inovacije u nastavi*, 4/2015., 102–113. Načinima tematizacije smrti u srpskoj poeziji za decu bavio se kao gostujući predavač na Pedagoškom univerzitetu u Krakovu („Representations of Death in Serbian Poetry for Children (Methodological Approach)“, 2017.) i kroz izlaganja na naučnim skupovima („Smrt u srpskoj poeziji za decu 19. veka“, Vroclav 2017.). Zajedno sa Janom Rastegorac autor je poeme za decu *Bajka o Smrti* (2016.).

UPUTE ZA PISANJE PRILOGA U ZBORNIKU RADOVA
*SMRT U OPUSU VLADANA DESNICE
I EUROPSKOJ KULTURI –
POETIČKI, POVIJESNI I FILOZOFSKI ASPEKTI*

Svi prilozi moraju biti napisani na računalu, u nekoj od inačica programa MS Word (od MS Word 6.0 nadalje) ili u nekom od programa kompatibilnih s MS Wordom te trebaju biti snimljeni u formatu MS Word dokumenta (*.doc). Obvezno je koristiti se fontom **Times New Roman** (odnosno Times New Roman Ce). Drugim pismima moguće se koristiti u bilješkama, kad god je riječ o citiranju na izvornom jeziku i pismu. U tekstu priloga veličina je slova **12**, a prored **1,5**. Literatura se citira u bilješkama (fusnotama), a ne u tekstu. Veličina je slova u bilješkama **10**, a prored jednostruk (*single*). Kad se u tekstu navodi izravan citat duži od triju redaka, potrebno ga je uvući u poseban odlomak s jednostrukim proredom i veličinom slova **11**, bez navodnih znakova.

Ako se u citatu ispušta dio teksta, on se označava točkama unutar obliha zagrada: (...). Ako je u citatu potrebno dodati riječ koja nedostaje ili se razrješava kratica, to se piše unutar uglatih zagrada []. Svaki rad mora sadržavati **sažetak** (između 1.000 i 1.500 znakova), **ključne riječi** (najviše osam), **popis literature** te **duži sažetak** (oko 2.000 znakova), za koji će uredništvo osigurati prijevod na engleski jezik. Radovi opsegom ne bi trebali prelaziti jedan arak (16 kartica, odnosno 30.000 znakova). Ovisno o tehničkim mogućnostima, u zbornik će se uvrstiti i određen broj crno-bijelih priloga. Priloge treba poslati u posebnom dokumentu, u što većoj rezoluciji, u jednom od sljedećih formata: **.jpeg, **.gif, **.tiff ili **.bmp. Autori mogu u tekstu označiti mjesto na kojem bi se slikovni prilog trebao nalaziti. Uredništvo uz članke na hrvatskom jeziku prihvaća i članke pisane bosanskim, crnogorskim i srpskim jezičnim standardom, no zbog financijskih razloga ne može jamčiti kvalitetnu lekturu za tekstove koji nisu napisani na hrvatskom jeziku. Stoga se autori tekstova napisanih na tim trima jezicima mole da dostave pravopisno i jezično uređen članak. Rad i slikovne priloge treba poslati elektroničkom poštom uredništvu do 31. listopada 2017. godine na adresu: ivana_cvijovic@yahoo.de

UPUTE ZA PISANJE BILJEŽAKA I POPISA LITERATURE

Prezime autora – mali verzal (smanjena velika slova; *small caps*)

Naslov knjige – kurziv (udesno nagnuta slova)

Naslov članka – kurent (obična slova)

Naslov časopisa – kurziv

Isto – kurziv

Isti – mali verzal

Usporedi – usp.

Vidi – v.

Oznaka bilješke stavlja se iza interpunkcijskog znaka.

2.1. Citiranje knjige

Ivan BASIĆ, *Od domus episcopi do kule Jankovića. Prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, Zagreb 2010., 44–55.

Pri navođenju stranice ili stranica ne koristi se kratica str. Ako se navedeno djelo ponovno citira u idućoj bilješci, piše se *Isto* (ako se citira ista stranica). Ako je broj stranice različit od prethodnog, navodi se npr. *Isto*, 60. Između naslova i podnaslova knjige piše se točka. Kad se isto djelo ponovno navodi u tekstu na drugome mjestu, koristi se skraćeni oblik, koji se sastoji od početnog slova imena te prezimena autora, a – po potrebi – i skraćenog naslova knjige: npr. I. Basić, *Od domus episcopi do k. Jankovića*. Samo u kraćim radovima i s malo bilježaka može se koristiti kratica ISTI, ako se od istog autora neposredno nakon prvog spominje i drugo djelo.

2.2. Članci u časopisima

Zvonko KOVAČ, „Poezija Vladana Desnice – Pokušaji intertekstualne analize“, *Republika*, 54/1998., br. 11–12, 93–105.

Najprije se navodi broj godišta objavljivanja časopisa (u nekim publikacijama često označen s „vol.“; u ovom slučaju 54), zatim godina objavljivanja dotičnog primjerka (1998.) te naposljetku njegov broj (br. 11–12). nakon podataka o časopisu slijedi broj stranice ili stranica (93–105). Kad se citira članak iz časopisa ili prilog iz knjige ili zbornika radova, u bilješci ispod teksta navodi se samo citirana stranica, a na popisu literature raspon stranica.

2.3. Citiranje priloga u knjigama ili zbornicima radova

Dušan MARINKOVIĆ, „Nove spoznaje o Vladanu Desnici“, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 241–254.

2.4. Citiranje novina

„Vladan Desnica – pisac koji povezuje“, *Zadarski list* (Zadar), br. 3759, 20. 9. 2010., 2.

2.5. Citiranje arhivskih fondova

Hrvatski državni arhiv, Zagreb (dalje: HDA), Predsjedništvo zemaljske vlade (dalje: PrZV), 6-14/54-17089/1920., kut. 1.

2.6. Citiranje iz enciklopedija

„Vladan Desnica“, *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (dalje: OeJZ), sv. 2., Zagreb 1977., 305.

Ako je u enciklopediji navedeno ime autora članka, ono se može navesti i u citatu, na način na koji se navode imena autora članaka u časopisima (ime i prezime ispred naslova članka, ime kurentom, a prezime verzalom).

2.7. Citiranje s World Wide Weba

Vladan JOVANOVIĆ, „Članovi porodice Desnica u jugoslavenskim enciklopedijama i leksikonima“ (<http://www.cpi.hr/download/links/hr/7319.pdf>)

2.8. Citiranje televizijske emisije

TV interview. Misli 21. stoljeća (Suočavanje s istinom, gost: Franjo Šanjek), urednik Branimir Bilić, Hrvatska televizija, Zagreb 29. 11. 1999.

POPIS SUDIONIKA

- dr. **Jana Aleksić** (Beograd)
doc. dr. sc. **Nikola Anušić** (Zagreb)
Miroslav Artić (Zagreb)
dr. **Vladan Bajčeta** (Beograd)
prof. dr. sc. **Snježana Banović** (Zagreb)
dr. **Stanislava Barać** (Beograd)
dr. sc. **Marin Biondić** (Rijeka)
Tomislav Brandolica (Zagreb)
doc. dr. sc. **Suzana Coha** (Zagreb)
Ivana Cvijović Javorina (Zagreb)
Vanja Dolenc (Zagreb)
Vinko Drača (Zagreb)
Maja Džafić (Bihać)
prof. dr. **Bojan Đorđević** (Beograd)
Goran Đurđević (Zadar)
akademik **Muhamed Filipović** (Beograd)
Matko Globačnik (Zagreb)
izv. prof. dr. sc. **Iva Grgić Maroević** (Zadar)
dr. **Marija Grujić** (Beograd)
prof. dr. **Vladimir Gvozden** (Novi Sad)
dr. **Gordana Janjušević Leković** (Bar)
Marijana Jelisavčić (Novi Sad)
dr. **Bojan Jović** (Beograd)
dr. sc. **Virna Karlić** (Zagreb)
prof. dr. sc. **Zvonko Kovač** (Zagreb)

- Marko Lovrić** (Zagreb)
prof. dr. sc. **Bruna Kuntić-Makvić** (Zagreb)
dr. **Aleksandra Kuzmić** (Beograd)
dr. sc. **Tin Lemac** (Zagreb)
Nataša Mačukat (Beograd)
dr. sc. **Ivan Majić** (Zagreb)
Bojan Marković (Beograd)
prof. dr. sc. **Mirjana Matijević Sokol** (Zagreb)
Dina Merdan (Sarajevo)
dr. sc. **Branka Migotti** (Zagreb)
prof. dr. **Marija Mitrović** (Trst)
Tijana Mitrović (Novi Sad)
Aleksandra Obradović (Sremska Kamenica)
prof. dr. sc. **Nikola Petković** (Rijeka)
doc. dr. sc. **Eva Premk Bogataj** (Ljubljana)
dr. sc. **Monica Priante** (Zagreb)
doc. dr. **Maja Radonić** (Beograd)
prof. dr. sc. **Sanja Roić** (Zagreb)
prof. dr. sc. **Drago Roksandić** (Zagreb)
prof. dr. sc. **Mario Strecha** (Zagreb)
Sanja Šakić (Zagreb)
dr. **Svetlana Šeatović** (Beograd)
Filip Šimetin Šegvić (Zagreb)
Nikolina Šimetin Šegvić (Zagreb)
dr. **Melida Travančić** (Sarajevo)
dr. **Vladimir Vukomanović Rastegorac** (Beograd)

Desničine susrete 2017. financiraju i materijalno pomažu:

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

Institut za književnost i umetnost u Beogradu

Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi, Zagreb

DESNIČINI SUSRETI 2017.
SMRT U OPUSU VLADANA DESNICE I EUROPSKOJ KULTURI –
POETIČKI, POVIJESNI I FILOZOFSKI ASPEKTI
POVODOM 50. OBLJETNICE SMRTI VLADANA DESNICE

Nakladnik

Filozofski fakultet u Zagrebu
FF press
I. Lučića 3, Zagreb

Za nakladnika

izv. prof. dr. sc. Željko Holjevac

Urednici

prof. dr. sc. Drago Roksanđić
Matko Globačnik
dr. Vladan Bajčeta

Tehnički urednik

Boris Bui

Računalni slog i oblikovanje naslovnice

Boris Bui

Lektura i korektura

Samanta Paronić

Tisak i uvez

xxxxxx, Zagreb

rujan 2017.

ISBN 978-953-175-663-1

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem xxxxxxxx

